

”Ne on ihan eksyksissä”

- Esiopetusikäisten lasten vuorovaikutus- ja tunnetaitojen tukeminen draamakasvatuksen keinoin

Sojakka Reetta

Tuovinen Julia

Laurea-ammattikorkeakoulu
Laurea Tikkurila

”Ne on ihan eksyksissä”

Esiopetusikäisten lasten vuorovaikutus- ja tunnetaitojen tukeminen
draamakasvatuksen keinoin

Sojakka Reetta
Tuovinen Julia
Sosiaalian ko
Opinnäytetyö
Elokuu 2011

Sojakka Reetta
Tuovinen Julia

”Ne on ihan eksyksissä” - Esiopetusikäisten lasten vuorovaikutus- ja tunnetaitojen tukeminen draamakasvatuksen keinoin

Vuosi 2011

Sivumäärä 61

Opinnäytetyömme käsittelee esiopetusikäisten lasten vuorovaikutus- ja tunnetaitojen tukemista draamakasvatuksen keinoin. Toteutimme opinnäytetyömme yhdessä erään vantaalaisen päiväkodin esikouluikäisten lasten kanssa. Esikoululaisista oli valittu yhdessä ryhmän työntekijöiden kanssa kuusi lasta, kaksi tyttöä ja neljä poikaa. Toiminnallinen työmme muodostui prosessidraaman suunnittelusta, ohjauksesta, arvioinnista ja ryhmän havainnoinnista. Toimintamme toteutui huhtikuussa 2011. Tapaamiskertoja oli kahdeksan, joista jokainen kesti 45 minuuttia sisältäen aloituksen, toiminnan ja lopetuksen. Jokaisen toimintakerran lopussa keräsimme lapsilta palautetta tunnekorttien avulla.

Opinnäytetyömme taustalla oli päiväkodin toive saada työvälineitä avuksi kiusaamisen ennaltaehkäisyyn kohdistuvaan työhön. Työssämme tarkastelunäkökulmana olivat lapsen tunteet ja kuuntelu- ja keskustelutaidot ryhmässä.

Opinnäytetyötä tehdessä esiin nousi lapsen tunne-elämän kehittymiseen liittyviä ajatuksia, muun muassa median vaikutus lapsen realistisen maailmankuvan kehittymiseen ja sen myötä myös todelliseen vuorovaikutukseen ja tunteiden kokemiseen itse.

Toimintamme pohjalta voimme todeta sen olleen merkityksellistä lapsille ja heidän tunnetaitojen kohentumiselle.

Sojakka Reetta
Tuovinen Julia

“They are totally lost” - Supporting preschool-aged children interaction and emotional skills through drama education

Year	2011	Pages	61
------	------	-------	----

Our thesis handles supporting preschool-aged children interaction and emotional skills through drama education. We carried out our thesis in cooperation with preschool-aged children from a kindergarten located in Vantaa. Out of all the preschoolers, together with the employees of the group, we chose six children, two girls and four boys. Our functional work consisted of planning a procedural drama, directing, evaluation and observations coming from the group. Our procedure was carried out in April 2011. Altogether we met the children eight times and every meeting lasted 45 minutes and included an outset, procedure and an ending. At the end of each procedure we collected feedback from the children in the form of emotion cards.

The purpose behind the thesis was the wish from the kindergarten to receive precautionary measures to prevent bullying. In our thesis our observational points of view were the emotions of the children and the listening and conversational skills within a group.

While doing the thesis, thoughts on the development of children’s emotional life surfaced, such as how the media affects the development of children’s realistic view of the world and through that also actual interaction and experiencing emotions individually.

Based on our procedure we can say that it was meaningful for the children and beneficial for the improvement of their emotional skills.

Keywords: listening and conversation skills, emotions, drama education

Sisällys

1	Johdanto	5
2	Opinnäytetyön tarkoitus ja toteutus	6
3	Keskeiset käsitteet	7
3.1	Sosiaaliset taidot lapsiryhmässä	7
3.1.1	5-7- vuotias lapsi	9
3.1.2	Lapsi ryhmässä	12
3.1.3	Lapsiryhmän ohjaaminen ja havainnointi	14
3.1.4	Eettisyys lapsiryhmän ohjaamisessa	16
3.2	Itsetunto	16
3.3	Tunteet	17
3.4	Draamakasvatus	20
4	Opinnäytetyön toiminnallinen osuus	23
5	Toiminnan arviointi	27
6	Ajatuksia toiminnasta lapsen näkökulmasta	33
7	Opinnäytetyön aikataulu	36
8	Pohdinta	37
	Lähteet	41
	Kuvat	43
	Kuviot	44
	Taulukot	45
	Liitteet	46
	Liite 1. Tiedote vanhemmille	46
	Liite 2. Lapsille alkukysely	48
	Liite 3. Loppukysely	49
	Liite 4. Vertaisarviointilomake / Itsearviointilomake	50
	Liite 5. Ulkopuolisen arvioijan lomake	51
	Liite 6. Sadun hahmot	52
	Liite 7. Opinnäytetyön toiminnallisten osuuksien suunnitelma	53

1 Johdanto

Opinnäytetyömme käsittelee esiopetusikäisen lapsen sosiaalisia taitoja ja kykyä tunnistaa ja nimetä tunteita. Opinnäytetyömme nimi on poimittu lasten puheista toiminnan aikana.

Esiopetusvuosi nähdään tärkeänä aikana harjoitella sosiaalisia taitoja tulevaa koulun alkua varten, sillä koulun alku on haastavaa aikaa lapselle uuden ryhmän, opettajan ja opittavien asioiden kannalta. Jos lapsi omaa hyvät sosiaaliset taidot ja löytää paikkansa ryhmässä, on myös muiden haasteiden kohtaaminen helpompaa. Tästä syystä kiinnostuimme tekemään kolmannen työharjoittelumme esiopetusryhmässä. Toteutimme kymmenen viikon harjoittelumme eräessä vantaalaisessa päiväkodissa, ja ryhmästä valikoitui pienryhmä opinnäytetyömme toiminnallisiin osuuksiin. Työharjoittelumme aikana tutustuimme lapsiin, mikä helpotti osaltaan turvallisen vuorovaikutuksen toteutumista lapsille toiminnan aikana. Päiväkodissa oli havaittu tärkeäksi kiusaamista ennaltaehkäisevä työ. Päiväkodin työntekijät toivoivatkin meidän tuovan välineitä kiusaamisen ehkäisyyn sosiaalisia taitoja tukemalla. Esiopetusryhmästä oli valittu kuusi 6-7 - vuotiasta lasta, poikia neljä ja tyttöjä kaksi. Lapset valittiin yhteistyössä esiopetusryhmän lastentarhanopettajien kanssa. Syksyllä 2010 teimme koko esiopetusryhmästä sosiogrammin opinnäytetyön tueksi. Pienryhmän valikoituessa sosiogrammi ei ollut enää opinnäytetyön tavoitteiden kannalta merkittävä. Sosiogrammi antoi tietoa koko esiopetusryhmän kaverisuhteista ja suurin osa lapsista nimesikin enemmän kuin kolme ystävikseen. Yksi lapsi oli poikkeus kertoen, ettei hänellä ollut yhtään kavereita. Kyseinen lapsi olisi mahdollisesti hyötynyt ryhmämme toiminnasta, mutta meistä riippumattomista syistä, hän ei päässyt osallistumaan.

Toiminnalliset osuudet toteutimme päiväkodin tiloissa huhtikuussa 2011. Kiusaaminen oli noussut ajankohtaiseksi aiheeksi kyseisessä päiväkodissa syksyllä 2010. Havaitsimme itsekin harjoittelun aikana, kuinka tärkeää sosiaalisten taitojen tukeminen todella on. Niin kahdenkeskeisissä ystävyyssuhteissa kuin koko ryhmän välisissä vuorovaikutustilanteissa on välttämätöntä osata toimia muiden lasten kanssa sopuisasti ja kunnioittaa toisia. Terve ja hyvä itsetunto on edellytys sille, että yksilö kykenee hyväksymään muut ihmiset sellaisina kuin he ovat. Tämä taas luo perustan ryhmässä toimimiselle.

Yhteistyöpäiväkodissamme esiin tulleiden toiveiden mukaan valitsimme työssämme tarkastelunäkökulmaksi tunteet ja vuorovaikutustaidot kiusaamisen ennaltaehkäisyn keinona. Toteutimme toiminnalliset tuokiot draamaa käyttäen yhteistyöpäiväkotimme tiloissa. Olimme suunnitelleet tekevämme prosessidraaman, jonka teemana on tunteiden tunnistaminen ja nimeäminen. Toiminnallisissa tuokioissa pyrimme luomaan avoimen ja välittömän vuorovaikutuksen sekä kannustavan, positiivisen ja turvallisen ilmapiirin lapsille. Kuuntelu- ja keskustelutaitojen harjoittelu oli läsnä koko työn ajan. Tavoitteenamme opinnäytetyössä oli harjoitella

tunnistamaan ja nimeämään erilaisia tunteita. Pyrimme tukemaan lasten ymmärrystä siitä, miten tunteet syntyvät. Halusimme heidän pohtivan esimerkiksi sitä, mitkä asiat saavat heidät tuntemaan iloa, surua tai muita vastaavia tunteita. Halusimme tarjota lapsille mahdollisuuksia itse oivaltaa vuorovaikutuksen ja tunteiden merkitystä. Harjoittelumme aikana näimme tilanteita, joissa aikuinen antoi lapselle valmiin toimintamallin konfliktitilanteessa. Esimerkiksi leikin aikana lapsi ottaa toisen kädestä haluamansa lelun, jolloin toinen lyö häntä ja lapsi, joka on ottanut toisen kädestä lelun, menee kertomaan aikuiselle, että häntä on lyöty. Tällöin aikuinen menee sanomaan toista lasta lyöneelle, että pyytää anteeksi, eikä saa lyödä ketään. Jolloin aikuinen vie lapsilta mahdollisuuden kehittää omia ongelmanratkaisutaitojaan konfliktitilanteessa, sekä antaa lapselle väärän kuvan anteeksipyyntön merkityksestä, kaikki on sallittua, kunhan pyytää anteeksi. Omien ja toisten tunteiden tunnistamisen kautta on mahdollisuus oppia oivaltamaan, miten toisia kohdellaan ja kuinka haluaa itse tulla kohdelluksi. Omien ja muiden tunteiden tunnistaminen on edellytyksenä terveelle itsetunnolle ja vuorovaikutukselle muiden ihmisten kanssa. Ajatuksenamme oli, että nämä kokemukset ja taidot luovat perustan turvalliselle ryhmälle, jossa kiusaamiselle ei ole tilaa.

2 Opinnäytetyön tarkoitus ja toteutus

Tavoitteenamme opinnäytetyössämme oli draamakasvatuksen keinoin tukea lasten tunteiden tunnistamisen ja nimeämisen taitoja.

Toisena tavoitteenamme oli tukea lapsen vuorovaikutustaitoja keskittyen kuuntelu- ja keskustelutaitoihin, sekä kykyä tunnistaa ja ilmaista tunteita. Keinoina käytimme draamakasvatuksen eri menetelmiä, erityisesti prosessidraamaa.

Tässä kirjallisessa työssä avaamme käsitteitä *kuuntelu- ja keskustelutaidot, draamakasvatus ja tunteet*.

Sovimme toteuttavamme opinnäytetyön toiminnallisen osuuden neljän viikon aikana kaksi kertaa viikossa. Toteutimme toiminnalliset kerrat huhtikuun 2011 aikana.

Arviointikeinona käytämme (taulukko 1.):

Vertaisarviointi -> lomake (ks. liite 4), itsearviointi (päiväkirja), ulkopuolinen arvioija (päiväkodin työntekijä)-> lomake (ks. liite 5), lapsilta saatu palaute (kerättiin joka kerta tunnekorttien avulla), lapsille tehdyt kyselyt ystävyydestä ja kiusaamisesta ja niiden herättämistä tunteista toimintaa ennen ja toiminnan jälkeen (ks. liite 2 ja 3).

Opinnäytetyön tavoitteet	Arviointikeino	Arvioinnin tekijät
Esikouluikäisten lasten vuorovaikutus- ja tunnetaitojen tukeminen draamakasvatuksen keinoin	- itsearviointilomake, vertaisarviointilomake - lapsilta kerätty palaute - videointi	- opinnäytetyön tekijät - ulkopuolinen arvioija
Oman oppimisen tavoitteet		
Draamaprosessin suunnittelu ja ohjaaminen	itsearviointi, vertaisarviointi, päiväkirja	opinnäytetyön tekijät

Taulukko 1: Opinnäytetyön tavoitteet, arviointimenetelmät ja arvioijat

Vertaisarvioinnissa ja ulkopuolisen arvioinnin lomakkeissa painotimme ohjaajuutta. Koimme ohjaajuuden arvioinnin erittäin tärkeäksi lopputyössämme, sillä halusimme arvioida omaa ammatillista kehitystämme ohjaajina. Takanamme on kolme vuotta sosiaalialan koulutusta ja koulutuksen loppupuolella, sekä työelämään siirryttäessä meidän tulee osata arvioida omia vahvuksiamme ja kehittämisen kohteita ohjaajina. Vertaisarvioijina opimme rakentavan palautteen antamista, joka on suuressa osassa sosionomin ja lastentarhanopettajan arjen työssä. Tulevassa työssämme tulemme olemaan laajassa yhteistyössä ja jatkuvassa vuorovaikutuksessa lasten lisäksi koko työyhteisön, sekä lasten perheiden ja läheisten kanssa. Tämä yhteistyö vaatii laajaa refleктоivan työtavan osaamista ja kykyä nähdä kokonaisuus myös asiakkaan näkökulmasta.

3 Keskeiset käsitteet

3.1 Sosiaaliset taidot lapsiryhmässä

Esiopetus nähdään mainiona foorumina edistää lasten valmiuksia motoriikassa, puhumisessa ja sosiaalisissa taidoissa (Jalovaara 2006: 58). Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot usein sekoitetaan keskenään. Sosiaalisuus on enemmänkin seurallisuutta, halua olla muiden ihmisten ympäröimänä. Sosiaaliset taidot taas ovat kykyä sosiaalisista tilanteista selviytymiseen. (Keltikangas-Järvinen 2010:17) Sosiaalisesti ja emotionaalisesti taitava lapsi kykenee muita paremmin yhteistoimintaan ja pystyy solmimaan kestäviä ystävyysuhteita. (Kirves & Stoor-Grenner 2011:24)

Gerhardt (2008) esittää näkemyksen sosiaalisuuden synnystä. Hänen mukaansa vanhemman epäsosiaalinen käytös lasta kohtaan varhaisessa vuorovaikutuksessa luo epäsosiaalisen käytök-

sen mallin. Taaperoiässä käytös on havaittavissa selkeimmin, sillä lapsi odottaa vanhemmalta epäsosiaalista ja tyyliä käyttäytymistä, jonka seurauksena lapsen sosiaalisten taitojen kehityminen vaikeutuu. Epäsosiaalinen lapsi tulkitsee helposti muiden lasten käyttäytymisen aggressiiviseksi ja itsensä vastaiseksi, sillä varhaislapsuudessa opitut mallit säilyvät lapsen aivoissa vääristäen todellisuutta. (Gerhardt 2008: 198-199)

Sosiaalisista taidoista voidaan puhua myös ongelmanratkaisutaitoina. Ne mahdollistavat monia toimintamalleja, joiden avulla ihminen voi olla rakentava ja hänen toimintansa asianmukaista ja tehokasta. Tämän lisäksi sosiaalisia taitoja tulee käyttää moraalisesti ja eettisesti hyväksyttävästi. Lapset osaavat löytää tehokkaita selviytymiskeinoja kaveripiireissä, mutta tehokkaimmat keinot ovat usein aggressiivisia. Aikuisten tehtävä on kasvattaa lapset käyttämään moraalisesti ja eettisesti hyväksyttäviä sosiaalisia taitoja. (Keltikangas-Järvinen 2010: 22-24)

Sosiaalisuuden käänköpuolena on riippuvuus muiden ihmisten mielipiteistä ja epäitsenäisyys. Sosiaaliselle ihmiselle on tärkeää ja palkitsevaa muiden ihmisten seura, hyväksynnän tarve voi ohjata häntä jopa oikeudenmukaisuuden ja toiminnan rehellisyyden ohitse. Lapsilla sosiaalisuus on nähtävissä aktiivisena tuttavuuden tekemisenä. Lapsi on kiinnostunut uusista ihmisistä ja ottaa itse kontaktia aikuisiinkin. Hän hakeutuu myös muiden lasten seuraan leikkimään ja luo nopeasti kontaktia. Aikuisissa sosiaalisen lapsi saa aikaan ihastelua ja kannustamista. (Keltikangas-Järvinen 2010: 36-37)

Synnynnäinen sosiaalisuus ei takaa lapselle parempia mahdollisuuksia selviytymiseen tai ystävyyssuhteisiin. Kasvattajat voivat tukea lapsen synnynnäistä sosiaalisuutta, jotta lapsi saa siitä voimavaran. Kasvattajan tehtävänä on vahvistaa synnynnäisiä taipumuksia ja opettaa lapselle itseluottamusta. (Keltikangas-Järvinen 2010:37-38)

Korkean sosiaalisuuden omaava lapsi saa ympäristöltä paljon positiivista palautetta ja aikuisten toiminta vahvistaa lapsen jo valmiina olevia taitoja. Aikuisten ihailu ja palaute antavat lapsen itsetunnon ja minäkuvan kehitykselle erinomaiset lähtökohdat. Lapsi, jonka sosiaalisuus ei ole niin korkea, saa ympäristöltä usein negatiivista palautetta. Lapsi ei tee aloitetta uusia ihmisiä tavatessaan, eikä välttämättä vastaa tervehdyksiin. Aikuiset menettävät mielenkiinnon tällaiseen lapseen ja saattavat patistaa lasta esimerkiksi tervehdykseen antaen siten lapselle negatiivista palautetta tämän käytöksestä. Lapsi ei saa tämänkaltaisista sosiaalisista tilanteista mielihyvää, vaan pikemminkin huonouden ja epäonnistumisen tunteita, jolloin hän menettää mielenkiintonsa uusiin ihmisiin. (Keltikangas-Järvinen 2010: 40-41.) Aikuisten tulisi ohjata matalamman sosiaalisuuden omaavaa lasta saamaan positiivisia kokemuksia ryhmästä ja muiden lasten kanssa leikkimisestä. Aikuinen voi esimerkiksi ohjata lasta leikkilanteisiin, jossa lapsella on selkä rooli, jota ilman leikki ei onnistuisi. Tällöin mahdollistuu myös muiden leikissä olevien lasten antama positiivinen palaute. Aikuisen tulee kuitenkin

huolehtia, ettei lapsi joudu arvostelun kohteeksi. Toistuvien leikki-tilanteiden tarkoituksena on antaa lapselle positiivisia ja hauskoja kokemuksia muiden lasten kanssa yhdessäolosta. (Keltikangas-Järvinen 2010:46-47.)

Sosiaaliset ja emotionaaliset taidot voidaan jaotella valmiuksiin, joita ovat empatiakyky, ongelmanratkaisutaidot, impulssinhallinta ja itsehillintä. Empatiakyky on valmiutta kokea toisen ihmisen ajatuksia ja kokemuksia. Lapsen on osattava tunnistaa ja nimetä omia tunteitaan, jotta hän voi entistä helpommin tulkita muiden ihmisten tunnereaktioita ja vastata niihin. Asioiden jakaminen, yhteistyö ja muiden pahaan mieleen reagoiminen ovat empatiakykyä. Sympatia on yksi empatian osa-alueista ja se tarkoittaa kykyä toisten auttamiseen ja tukemiseen. (Kirves & Stoor-Grenner 2011: 24-25.) Ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa korostuu erityisesti tunteiden merkitys. Ihmisen tulisi olla kykenevä samaistumaan toisen ihmisen asemaan ja pystyä tunnistamaan, miltä toisesta ihmisestä tuntuu. Tällä tavalla ihmisen on mahdollista olla sosiaalisessa vuorovaikutuksessa muiden kanssa. (Jalovaara 2006: 38.)

Ongelmanratkaisutaidot auttavat lasta ymmärtämään, että erilaisissa tilanteissa voi olla monta ratkaisua. Lapsi kykenee pohtimaan vaihtoehtoja ennen toimintaansa. Hyvät ongelmanratkaisutaidot omaava lapsi kykenee tutkimusten mukaan paremmin sosiaalisiin suhteisiin. Impulssinhallinta on kykyä löytää tasapaino puolensa pitämiseen ja taustalle vetäytymiseen. Itsehillintä on kykyä löytää itseilmaisulle keinoja, jotka eivät vahingoita tai loukkaa ketään. (Kirves & Stoor-Grenner 2011: 24-25.)

Työmme kannalta oli tärkeää avata sosiaalisten taitojen käsitettä, sillä sosiaaliset taidot ovat lähtökohtana vuorovaikutukselle muiden ihmisten kanssa. Sosiaaliset taidot toimivat välineinä ryhmä- ja kaverisuhteissa. Sosiaalisten taitojen harjoittelu on yksi esiopetusvuoden pääteemoista muun toiminnan ohella, kun lapset harjoittelevat ryhmässä toimimista ja muiden lasten huomioonottamista. Mielestämme tämä on ehdottoman tärkeää esiopetusvuonna ja ensimmäisinä kouluvuosinakin tulisi panostaa erityisen paljon sosiaalisiin taitoihin.

3.1.1 5-7- vuotias lapsi

Lapsiryhmämme lapset olivat esikouluikäisiä, joten koimme tärkeäksi avata tämän ikäisten lasten kehitystä ja maailmankuvaa. Tämä tieto edisti omaa ymmärrystämme ja antoi meille käsitystä siitä, minkälaisia nämä lapset ovat. Kehityksen vaiheen tunteminen toimi pohjana toiminnan suunnittelemiselle. Tunsimme ryhmän lapset entuudestaan ja pystyimme näin ollen soveltamaan teoretietoa ja käytännön kokemusta suunnittelussa.

Teoria myös antoi tukea toiminnallemme ja perustelee sitä, miksi olimme valinneet toimintaan mukaan juuri esikouluikäisiä lapsia.

Lapsi kaipaa aikuisen apua ja kannustusta, jotta rohkaistuisi kokeilemaan erilaisia leikkejä. Lapsi on vielä epävarma omista kyvyistään ja valitsee usein samoja leikkejä ja pelejä. (Jarasto & Sinervo, 1997:68.) Leikki - ikäiselle lapselle tärkeää on tulla kuulluksi ja nähdyksi. Lapsi tulee kohdata aidolla ja iloisella asenteella ja hänen kiukkukohtauksiinsa kannattaa suhtautua asiallisen turvallisesti. Leikki - ikäistä tulee kehua paljon, turhat moitteet saavat hänet tuntemaan olevansa huono. Tämän ikäinen lapsi tarvitsee paljon aikuisen läsnäoloa. Hän on hauras ja hänen itsetuntonsa on vielä hento. Lasta tulee kannustaa ja väärin tekojen tuomitsemiseen kannattaa liittää jokin hyvä ominaisuus lapsessa. Lapsi oppii mielellään. Onnistumisen kokemukset luovat mukavan oppimisen ilmapiirin ja vahvistavat lapsen itsetuntoa. Tärkeää on turvallisuuden kokeminen ryhmässä. (Cacciatore ym. 2008:262.)

Lapsi ryhtyy tarkkailemaan sosiaalisia tilanteita ja hän ryhtyy pohtimaan muiden lasten toimintaa, tavaroita, arvoja, oikeuksia ja vallankäyttöä. Ystävyyssuhteet tuntuvat ensimmäistä kertaa tärkeältä perhesuhteiden ohella. Ystävyyssuhteisiin kuuluu kateus, mustasukkaisuus, kovaääniset riidat ja helppo sopiminen. (Cacciatore 2007:115.)

Jos käyttäytyminen on ollut aiemmin tasaista, voi se 6 - 7- ikävuoden välillä muuttua huomattavasti. Lapsi on itsenäistymisvaiheessa, jossa hän muistuttaa sitä itseään, joka hän oli 3- 4- vuotiaana eli uhmaiässä. Yksilöllinen tapa kehittyä ja toimia alkaa näkyä. Tätä ikäkautta kutsutaan pikku murrosiäksi, sillä kummassakin on kyse oman tahdon vahvistumisesta; lapsi pyrkii irtautumaan vanhemmistaan ja muista aikuisista, jotta saisi enemmän tilaa omalle minälle. (Cacciatore 2007: 68, 69) Lapsi ei siedä auktoriteetteja, ja hänen kanssaan kannattaakin pyrkiä neuvottelemaan asioista, säilyttäen silti tietyt rajat. (Cacciatore 2007: 70, 71.)

Tämän ikäiset lapset arvostavat ryhmätoimintaa enemmän kuin mikään muu ikäryhmä. Ongelmia ryhmissä aiheuttavat lasten tunnetilojen vaihtelut. Lapsista kuka tahansa saattaa tilapäisesti joutua suljetuksi ryhmän ulkopuolelle. Lapset tarvitsevat yhä aikuisen apua ryhmäleikeissään. (Cacciatore 2007:71.) Lapsi kasvaa paljon tässä ikävaiheessa ja hänen on vaikeaa pysyä paikallaan pitkää aikaa; pöydässä hän istuu levottomasti, heiluttelee jalkojaan ja kiikkuu tuolilla. (Cacciatore 2007:72.)

Kuuden vuoden ikävaiheessa ympäröivä maailma alkaa tulla tutummaksi, ja se lisää lapsen turvallisuuden tunnetta. Tässä iässä lasta kiinnostavat jutut, joissa aikuinen on usein väärässä ja joissa aikuinen on ”tyhmä”. (Cacciatore 2007:72.) Viisi - kuusivuotiaana lapsi hakee jo ystävyyssuhdetta ikätoverien kanssa. Enää ei riitä se, että vanhemmat arvostavat ja ihailevat, vaan lapsi haluaa kokea tulevaisuuden hyväksytyksi myös toisen lapsen ystävänä. Ensimmäistä kertaa muu ihmissuhde kuin suhde perheenjäseneseen tuntuu hyvin tärkeältä. 5- 6- vuoden iässä opetellaan sosiaalisia taitoja ja ystävyyttä toisen lapsen kanssa. (Cacciatore 2007:115.)

Tässä iässä lapsi tarkkailee sosiaalisia tilanteita, pohtii ja kuvailee niitä ja kertoo, mitä muut lapset tekevät. Hän huomioi muiden lasten tekemisen ja toiminnan, mitä kukin tekee, osaa ja saa tehdä. Myös muiden lasten tavarat, heidän arvostuksensa, oikeutensa ja vallankäyttönsä kiinnostavat lasta. Lapsi ottaa oppia kavereilta ja kertoo innoissaan ja joskus jopa pahan-suovasti näkemistään asioista. Kateus ja mustasukkaisuus voivat nousta pintaan, jonka seurauksena käsirysyt, tappelut, loukkaantumiset ja riidat kaverisuhteissa ovat tavallisia. Ystävyyssuhteissa ollaan impulsiivisia; yhtenä hetkenä ei enää haluta leikkiä toisen kanssa, seuraavana hetkenä häntä jo pyydetään uudelleen mukaan leikkiin. (Cacciatore 2007:115.)

5-6-vuoden iässä lapselle on hyvä opettaa ystävyyden perussääntöjä, joiden avulla hän voi pärjätä elämässä. Nimittely, juoruilu ja loukkaukset eivät kuulu hyvään ystävyyssuhteeseen, kuten eivät myöskään uhkailu, pakottaminen tai väkivalta. Lapselle on hyvä kuitenkin muistuttaa, että omia mielipiteitään, kehoaan, koskemattomuuttaan ja tavaroitaan saa puolustaa, muttei väkivallalla. Näin lapsi oppii tärkeitä käytössääntöjä ja myös tunnistamaan oikean ystävän. (Cacciatore 2007:115.)

Tässä kehitysvaiheessa lapselle opetetaan toisen huomioonottamista. Samalla lapsi oppii, ettei hänen tarvitse itse alistua kaikkeen. Hänelle kerrotaan luottamuksesta, turvallisuudesta ja hyvien sanojen ja tekojen merkityksestä. Ystävää ei kuulu pettää eikä jättää turhista syistä. Tässä vaiheessa on tärkeää opettaa lapselle reilun pelin sääntöjä riitely-, sopimis-, ja ryhmätilanteisiin. Aikuisen kannattaa olla seuraamassa lasten leikki-tilanteissa ja auttaa selvittämään mahdollisia yhteentörmäyksiä. Jos ja kun yhteentörmäyksiä syntyy, on aikuisen tärkeää ottaa aikaa tilanteen selvittämiseen, kuunnella kaikkia osapuolia, antaa jokaiselle puheenvuoro ja pyrkiä löytämään jokin ratkaisu tilanteeseen syyllisen etsimisen sijaan. (Cacciatore 2007:116.)

Lapsen kanssa on hyvä myös keskustella siitä, että joka kodin säännöt ja käytöstavat poikkeavat jonkin verran toisistaan. Tärkeää on tässäkin painottaa lapselle, että väkivalta on aina ja kaikkialla kiellettyä. Lapselle kannattaa opettaa myös toimintatapoja väkivaltaisten tilanteiden varalle; väkivallan tekijää tulee heti kieltää, paikalta kannattaa lähteä heti pois muiden ihmisten joukkoon ja kertoa tapahtuneesta turvallisille aikuisille. (Cacciatore 2007:116.)

Lapsi oppii parhaiten ystävälliset käytöstavat ja toisten lasten kanssa pärjäämisen, kun aikuinen toimii hyvänä roolimallina. Lapselle annettuja lupauksia ei tule pettää, eikä lasta saa uhkailla hylkäämisellä. Jos aikuinen toimii näin, voi lapsi alkaa myöhemmin käyttäytymään samalla tavalla ja kokea arvottomuutta. Lapsi tarvitsee edelleen henkilökohtaista huomiota ja leikki-, ja pelihetkiä oman perheen kanssa. Näin lapselle syntyy tunne, että hän kelpaa sekä perheen parissa että ystävien kanssa. Lapsi oppii arvostamaan omaa elämäänsä, kun aikuiset haluavat päivän päätteeksi kuunnella hänen kuulumisiaan ja pitävät tärkeinä hänen elämäänsä liittyviä onnistumisia ja vastoinkäymisiä. (Cacciatore 2007:116.)

Kuuden- kahdeksan vuoden iässä lapsen omatunto alkaa vahvistua, ja hän alkaa olla kiinnostunut oikean ja väärän merkityksestä. Kokemukset syyllisyydestä ja häpeästä voimistuvat. Kyky empatiaan kasvaa vasta nyt, lähellä kouluikää. Nyt lapsi osaa eläytyä jo toisen asemaan ja osaa punnita tekojensa seurauksia paremmin, kun aikaisemmin sääntöjen noudattaminen on perustunut paljon aikuisten valvontaan ja seuraamusten välttelyyn. (Cacciatore 2007:118.)

Tässä vaiheessa lapsi opettelee pysähtymään tunteidensa kanssa ja sietämään voimakkaita ja haastavia tunteita. Lapselle kannattaa painottaa, että rehellisyys kannattaa ja asioiden selvittely ja sovittelu ovat tärkeitä taitoja. (Cacciatore 2007:118-119.)

Ikä	Sosiaaliset ja emotionaaliset taidot
3-5v. (leikki-ikäinen)	<ul style="list-style-type: none"> - ystävyysuhteiden merkitys syntyy - kaipaa aikuisen läsnäoloa - itsetunto vielä heikko, onnistumisen kokemukset ja kehu ja kannustus tärkeitä
5-6v.	<ul style="list-style-type: none"> - ystävyyden merkitys syvenee - harjoitellaan sosiaalisia taitoja (ystävyyden perussäännöt, luottamus, toisten ihmisten huomioiminen)
6-8v.	<ul style="list-style-type: none"> - omatunto alkaa vahvistua, itsenäinen oikean ja väärän ymmärrys kehittyy - toisen asemaan eläytyminen - oppii sietämään haastavia tunteita

Taulukko 2: Lapsen ikävaiheet sosiaalisissa ja emotionaalisissa taidoissa

3.1.2 Lapsi ryhmässä

Lapsiryhmässämme on kuusi lasta. He ovat toimineet samassa esiopetusryhmässä syksystä 2010 asti. Lapset, jotka osallistuivat toiminnalliseen ryhmäämme, eivät kuitenkaan olleet läheisiä ystäviä toisilleen. Toiminnan ohjaamisen kannalta oli tärkeää ymmärtää lapsiryhmään ja sen toimintaan vaikuttavat tekijät.

Ryhmän muodostus on osin ennakoitava tapahtuma; aikuisten toimintatavat ohjailevat prosessia, ja sen vuoksi on tärkeää, että aikuiset havainnoivat oman toimintansa vaikutuksia. Ohjaa-

ja tai kasvattaja keskittyy aluksi yksittäisiin lapsiin ja luo yleisesti luottamuksellista ilmapiiriä. (Helenius & Korhonen 2008:60-61.) Hyvään ohjaukseen kuuluu, että lapsi oppii ottamaan vastuuta itsestä ja muista, sekä oppii huomioimaan muita ja osoittamaan empatiaa. Tässä vaiheessa ohjaajan on helpompi siirtyä sivuun ja hänelle jää enemmän aikaa rauhassa havainnoida lapsia. (Helenius & Korhonen 2008:62.)

Ryhmän toimintaa ohjaavat pääosin sen koko, sekä ryhmän ohjaajien koulutuksen taso ja sisältö. Näitä tekijöitä säätelevät yhteiskunnallisesti määritetyt säädökset. Merkittävänä ryhmään vaikuttavina tekijöinä ovat tietenkin myös lasten ja aikuisten persoonallisuudet, katsomukset ja kokemukset, tiedot ja taidot, sekä henkilöiden väliset suhteet. Toimivassa ryhmässä lasten persoonallisuus pääsee oikeuksiinsa ja voi näkyä ja kehittyä suotuisasti. (Helenius & Korhonen 2008:57.) Kun lapsesta tulee ryhmän jäsen, hän joutuu oppimaan vastavuoroisuutta ja molemminpuolisen kunnioituksen säännöt, joihin liittyy myös vastuuta. Oikeudenmukaisuudesta syntyy keskeinen moraaliarviointia suuntaava normi. (Helenius & Korhonen 2008:63.) Jokainen lapsi on yksilöllinen ja lapsen temperamentti näkyy ryhmässä. Temperamentti on jokaisella lapsella omanlaisensa, eikä sen perusteella saisi vertailla lapsia. Lapsen tulisi oppia itsekin tunnistamaan ja arvostamaan omaa luonnettansa ja sen erityisyyttä. Lapsiryhmän tulisi olla sellainen, että se luo toiminnallisia edellytyksiä erilaisille lapsille. (Helenius & Korhonen 2008:59.)

Kun lapsia tutkitaan ja havainnoidaan, tulee ottaa huomioon jokaisen lapsen yksilöllisyys ja temperamentti. Lapsen kokonaisvaltainen kasvatus edellyttää sitä, että huomioidaan se, millaisesta lapsesta on kyse; miten hän suhtautuu esimerkiksi pettymyksiin. Näin voidaan luoda ihanteellinen ja turvallinen kasvuympäristö lapselle. Lapsen yksilöllisyyden huomioon ottaminen esimerkiksi 22 lasta käsittävissä ryhmässä on kasvattajille melkoinen haaste. Siitä huolimatta, että lapsi on osa ryhmää, tulee kasvattajalla olla tietoa ja taitoa ottaa jokainen lapsi omanlaisenaan huomioon. (Koivunen 2009:19.)

Temperamentti tarkoittaa keskushermoston ja reagoititavan laatua koskien erilaisia asioita. Jokaisen ihmisen temperamentti on jo olemassa syntymähetekllä. Temperamenttia ei tulisi koskaan verrata toiseen, päinvastaiseen tai yrittää muuttaa(ujo- rohkea). Lasta tulisi ohjata kunnioittamaan erilaisia temperamentteja ja opettaa tunnistamaan niitä. Lapselle tärkeää on myös oppia arvostamaan oman luonteensa erityisyyttä. (Helenius & Korhonen 2008: 59.)

Ryhmässä lapsen täytyy jakaa aikuisen huomio monen muun lapsen kanssa. Tämä on varsinkin alussa haasteellista, etenkin jos lapsella ei ole sisaruksia. Tämä saattaa herättää lapsessa hämmennystä, mustasukkaisuutta, kateutta ja muita uusia tunteita, joiden käsittely tuottaa ongelmia. Alussa lasta saattaa sekoittaa myös kodin ja päivähoidon väliset erot kasvatusasenteissa. Alkuhämmennyksen jälkeen lapsi kuitenkin oppii, että eri paikoissa on eri tavat. Hän

oppii tärkeän yhteistyön perustan eli vastuun omasta käyttäytymisestään ja toisten huomioon ottamisen. (Jarasto & Sinervo 2000:161.)

Lapsen itsetuntoa ajatellen erittäin tärkeä ryhmä ovat hänen ikätoverinsa. Heitä lapsi tapaa sekä ulkona että päivähoitossa. (Jarasto & Sinervo 2000:159.) Lapsi vertaa itseään ryhmässä muihin ikätovereihin. Hän myös tutustuu ja tutkii toista sukupuolta. Tällä tavalla lapsen minäkuva selkiintyy. Ryhmässä lapsi löytää itsestään uusia asioita, tunteita ja kykyjä. (Jarasto & Sinervo 2000:163.)

Alle kouluikäinen lapsi opettelee vielä sosiaalisia taitoja, ja hän elää sosiaalisten kokeilujen aikaa. Ryhmässä lapsi rohkaistuu opettelemaan sosiaalisia taitojaan monipuolisen leikin varjolla. Yhdessä toimiminen antaa lapselle paljon. Ryhmässä lapsi saa pieniä työtehtäviä, jotka luovat vastuun tunnetta. Aikuiset eivät olekaan vastuussa kaikesta, vaan lapsi on pätevä ja taitava tehdä osansa asioista. Leikin ja toiminnan kautta lapsi harjoittelee ottamaan toiset huomioon, odottamaan vuoroaan, kuuntelemaan muita, puhumaan muiden kuullen, ja kamaan leikkivälineitä, tekemään valintoja ja olemaan eri rooleissa. (Jarasto & Sinervo 2000:164.)

3.1.3 Lapsiryhmän ohjaaminen ja havainnointi

Ohjaajina meidän on osattava suunnitella toimintaa lapsiryhmän tarpeita vastaavaksi - jokainen lapsi on huomioitava yksilönä ja osana ryhmää.

Lasten sisäistä kasvua ja muutosta voidaan edistää ohjaajan läsnäololla sekä aidolla lasten kuuntelemisella ja ymmärtämisellä. Lasta kohdatessa tulee kiinnittää huomiota omaan puhe-tyyliin ja keholliseen viestintään, sillä lapsen minäkuva rakentuu pikkuhiljaa sen pohjalta, millaiseksi muut hänet mieltävät. Palautteen antaminen tulisikin kohdistaa lapsen toimintaan eikä niinkään persoonaan. Lapselle on annettava hyväksynnän kokemuksia, jotta hänen minäkuvansa voi kehittyä. Vanhempien ja ohjaajan vastuulla on antaa lapselle hyväksyntää niin, että lapsi todellakin kokee olevansa hyväksytty omana itsenään. (Laine, Ruishalme, Salervo, Siven, Välimäki 2009:164) Ohjauksissamme pyrimme tietoisesti antamaan lapsille hyväksyntää positiivisen palautteen kautta ja onnistuimmekin siinä. Lapset kertoivat, että heistä oli kivaa ja mukavaa, kun aikuinen teki yhdessä heidän kanssaan ja auttoi.

Teoksessaan *Tunnetaidot tiedon rinnalle kasvatuksessa* (2006) Esko Jalovaara korostaa, että opettajainvalmistuslaitoksen olisi erittäin tärkeää antaa tuleville kasvattajille riittävät tiedot ja taidot tunne- ja sosiaalisten taitojen opettamiseen (Jalovaara 2006: 95). Kun on alettu korostaa lapsen yksilöllisyyttä, on alettu kiinnittää vähemmän huomiota ryhmän kokonaishallintaan. On tärkeää huomioida jokainen lapsi yksilöllisenä ja jakaa toimintaa pienryhmiin, mutta

siitä huolimatta ohjaajan on pystyttävä hallitsemaan ryhmää kokonaisuutena. Taito hallita ryhmää on sekä taito- että persoonakysymys. (Koivunen 2009:71.) Lapsiryhmän hallintaa auttavat kasvattajan kyky aistia herkästi lasten tarpeet, kyky motivoida lapsia sekä hyvät vuorovaikutustaidot. Asioita, jotka liittyvät kasvattajan persoonallisuuteen ryhmän hallintaa edesauttavina tekijöinä, ovat itseluottamus, oma vireystila, oma tunnetila ja kyky olla intensiivisesti läsnä ohjaustilanteessa. Myös lapsiryhmän dynaamiset tekijät vaikuttavat merkittävästi. Jos paikalla on useampi kuin yksi kasvattaja, on tärkeää sopia selkeä työnjako. (Koivunen 2009:71.) Ryhmän aikuisten on syytä tiedostaa oman toimintansa vaikutukset, sillä heidän toimintatapansa ohjailevat prosessia. Aikuiset eivät voi jäädä odottamaan, että lapsille muodostuu ryhmässä keskinäissuhteita. Aikuisten tulee tehdä töitä sen eteen, ettei kukaan lapsi jäisi yksin tai ettei kenestäkään tehdä ryhmän silmätikkua, johon ongelmat kohdistetaan. (Helenius & Korhonen 2008: 53,54.)

Toiminnan ohjauksessa haasteet voivat ilmetä eri tavoin. Lapset saattavat juosta sinne tänne ympäristön virikkeiden perässä, he saattavat olla levottomia, vaellella, häiritä tai toimia hetken mielihohteesta. Lapselle vaikeuksia voivat tuottaa toiminnan aloittaminen ja sen loppuun vieminen. Lapsi saattaa näyttää unohtavan, mitä oli tekemässä. Vaikeita voivat olla vapaat tilanteet ja siirtymävaiheet, sillä tällöin lapsella saattaa olla hankaluuksia säädellä omaa käyttäytymistään. Kun lapsi vaikuttaa tottelemattomalta ja levottomalta, tulisi ohjaajan kiinnittää huomiota ohjauksensa laatuun (Koivunen 2009:86).

Ryhmän havainnoinnin kohteena voivat olla sosiaaliset suhteet, ryhmän toimivuus, ryhmädynamiikka ja sitä muuttavat ja siihen vaikuttavat tekijät, ikä, sukupuolijakauman merkitys sekä ryhmän laatu. (Koivunen 2009:27.)

Ryhmähavainnoinnin tuloksilla on merkitystä esimerkiksi toiminnan arvioinnissa, suunnittelussa ja toteutuksessa. Havainnoinnin perusteella kasvattaja voi helpommin arvioida sitä, miten oppimisympäristöä muokataan, miten vaikutetaan ryhmädynaamisiin tekijöihin, mitkä ovat sopivat kasvatus- ja pedagogiset menetelmät sekä sitä, miten aikuisen oma toiminta vaikuttaa ryhmän toimintaan. (Koivunen 2009:27.) Aikuisen tekemän lapsihavainnoinnin tarkoitus on ymmärtää lasta, lapsen kokemusmaailmaa, kasvua, kehitystä ja tarpeita. Lasta voidaan havainnoida erilaisissa tilanteissa - joko erikseen järjestetyissä tai arkipäiväisissä leikki/muissa luonnollisissa tilanteissa. Lapsen toimintaa voidaan havainnoida joko kokonaisuutena tai voidaan keskittyä johonkin tiettyyn osa-alueeseen. (Huhtanen 2004:66 - 67.) Lasta seurattaessa on tärkeää kirjata ylös havaintoja, joita on tehty. Havaintojen kirjaamisella on tärkeä merkitys myöhemmin, sillä niiden perusteella saadaan kokonaiskäsitys lapsen tuen tarpeesta. (Huhtanen 2004:63.)

3.1.4 Eettisyys lapsiryhmän ohjaamisessa

Kirjassa Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka pohditaan, millaisia eettisiä kysymyksiä liittyy lapsuusaikaa käsittelevään tutkimukseen. Sen mukaan lapsuuden ja aikuisuuden välistä eroa voidaan tarkastella monesta eri näkökulmasta. Nämä näkökulmat puoltavat sitä, että lasten tutkimus vaatii erityisiä menetelmiä. Eettisyys liittyy läheisesti lapsitutkimukseen niin, että lapsi nähdään perinteisesti haavoittuvana ja ei-vielä-osaavana. Tällöin valta ja vastuu siitä, saako lasta tutkia ja miten tutkitaan, on lasta ympäröivillä aikuisilla. Tällaista ajattelutapaa voidaan kuitenkin kritisoida, sillä lapsuuden erityislaatuisuutta on mahdollisuus tarkastella toisenlaisistakin lähtökohdista. (Lagström ym.2010: 92.)

Suomessa ei ole lainsäädäntöä koskien lapsen osallistumista tutkimukseen. Käytännössä asia nähdään niin, että huoltaja päättää lain mukaan lapsen osallistumisesta tutkimukseen. (Lagström, Pösö, Rutanen & Vehkalahti 2010: 33.)

Sitouduimme kirjallisesti vaitiolovelvollisuuteen päiväkodin johtajan kanssa. Kerroimme hänelle myös opinnäytetyömme tarkoituksesta ja tavoitteista sekä siitä, mitä toiminnalliset osuudet sisältävät. Koimme erittäin tärkeäksi vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön, minkä vuoksi lähetimme heille jokaisen toiminnallisen osuuden jälkeen tiedotteen, jossa kerroimme tarkemmin jokaisen päivän ohjelmasta. Halusimme pitää toimintamme avoimena, jotta vanhemmilla olisi luottavainen olo. Meidän tuli myös aktiivisesti pyrkiä vuorovaikutteisiin tilanteisiin vanhempien kanssa, mikä oli haastavaa, sillä olimme päiväkodissa vain rajoitetun ajan - käytännössä noin tunnin kahdesti viikossa. Tästä syystä jaoimme tiedotteen toiminnasta joka kerta. Annoimme vanhemmille myös sähköpostiosoitteemme ja puhelinnumeromme siltä varalta, että heillä olisi tullut jotakin kysyttävää tai muuta asiaa. Teimme ryhmään osallistuvien lasten vanhemmille lupalomakkeen, jossa kysyimme, saako heidän lapsensa osallistua tähän ryhmään.

3.2 Itsetunto

Itsetunto on elintärkeä ominaisuus, joka tukee lapsen minäkuvan, kehontuntemuksen, itsetuottamuksen ja sosiaalisten taitojen kehittymistä. Kun itsetunto on terveellä pohjalla, voi ympäristöltä ottaa vastaan palautetta tiedostaen oman itsensä arvon. Itsensä hyväksyminen sellaisena kuin on, on edellytys toimiville ihmissuhteille.

Lastenpsykiatri Raisa Cacciatore sekä kaksi muuta terveydenhoitoalan ammattilaista ovat esittäneet kirjassaan Miten tuen lapsen ja nuoren itsetuntoa? (Cacciatore ym. 2008) ajatuksia itsetunnosta. Kirjassaan he esittävät, että itsetunto on osa persoonallisuutta ja temperamenttia. Se ei ole valmis paketti, joka on saatu syntymässä, vaan se muokkautuu elämän edetessä.

Kaikki lasten kanssa tekemisissä olevat ihmiset vaikuttavat siihen, mutta itsetuntoa voi myös rakentaa itse. Aikuisen tehtävä on tukea tätä rakennustehtävää. (Cacciatore ym. 2008:8)

Hyvä itsetunto on tärkeä erityisesti siksi, että se edistää kasvua tasapainoiseksi ihmiseksi. Lapsen kasvaessa hänen minäkuvansa kehittyy ja muovautuu, ja hänestä itseään arvostava, itsensä kanssa pärjäävä, ja tyytyväinen ihminen. (Cacciatore ym. 2008:8,9.) Lapsen itseluottamus syntyy, siitä että hänellä on luottamus muihin ihmisiin. Tilanteessa, joissa lapsella ei ole mahdollisuutta luottaa kehenkään muuhun, hänellä ei synny kykyä itseluottamukseen. (Keltikangas-Järvinen 1994:128.)

Hyvä itsetunto liittyy myös läheisesti siihen, kuinka kohtelee muita ympärillään olevia läheisiä. Se, että ihminen viihtyy omissa nahoissaan ja tuntee itsensä riittäväksi, käsittää myös muiden ihmisten kunnioittamisen ja arvostamisen. Jos ihmisellä on heikko itsetunto, hänen on usein vaikeaa rakastaa myöskään lähimmäisiään. Tämä johtuu siitä, että ihminen usein kokee lähimmäisensä kilpailijoinaan tai uhkana itselleen. (Jarasto & Sinervo 2000:76.)

Itsetunnon ydin kehittyy vauvaiässä; kun vauvan tarpeisiin vastataan ja hänen kanssaan seurustellaan, hänen itsetuntonsa vahvistuu. Tässä vaiheessa kaikkien vastausten vauvan esittämisiin ”kysymyksiin” tulee olla myönteisiä. (Cacciatore ym. 2008:261- 262.) Itsetunnon kehittymisen varhaisessa vaiheessa lapsen tulee voida luottaa tulevana hoidetuksi ja, että hänestä huolehditaan, hoiva ja huolenpito saavat lapsen kokemaan olonsa tärkeäksi (Keltikangas-Järvinen 1994:125).

3.3 Tunteet

Tunteiden ilmaiseminen jätetään nykypäivänä taka-alalle, vaikka se on yksi ihmisen perustarpeista. Nykyään ei anneta tilaa voimakkaille tunteille, vaan ne koetaan jotenkin väärinä. Tämä näköalainen aikuisten välittämä malli aiheuttaa lapsille sellaisen kokemuksen, että heidän ei ole sallittua ilmaista omia tunteitaan sellaisina kuin he kokevat ne. Tunteiden tukahduttaminen on yleistynyt ja se siirtyy sanattomasti käyttäytymismallina aikuiselta lapselle. Tämän takia päävastuu tunteiden opettamisesta ja ilmaisemisesta on aikuisella. Aikuisten olisi erittäin tärkeää tiedostaa tunteiden ilmaisun vapaus ja antaa lapsille mahdollisuus ilmaista tunteitaan sekä tukea heitä siihen. Hyvä keino on sanoittaa omia ja lapsen tuntemuksia, sekä rohkaista lasta näyttämään tunteensa avoimesti.

Päiväkodissa tunnetaitoja opitaan aikuisten kanssa tapahtuvan tunteiden jakamisen avulla. Lapsi oppii katsomalla, samaistumalla ja kokemalla; hän seuraa, miten kasvattaja ilmaisee ja käsittelee erilaisia tunteitaan, eli hän ottaa mallia aikuiselta. (Isokorpi 2004: 129.)

Ihmisten kiireinen elämäntapa ja yhteiskunnallinen kilpailu syrjäyttävät nykyään helposti tunne-elämään liittyvät asiat ja niihin ei kiinnitetä riittävästi huomiota. Ristiriitaiset tunteet ja erilaiset jännitykset ovat yleisiä jopa lasten ja nuorten keskuudessa. (Jalovaara 2006: 30.)

“Ihmisellä on monenlaisia tunteita: miellyttäviä ja hankalia. Aggressiotunteet ovat usein haastavia, jopa kipeitä, mutta hyödyllisiä. Erilaisia tunteita tulee ja menee jatkuvasti. Niitä voidaan kiihdyttää ja rauhoittaa, kieltää tai kuunnella. Jos lapsi tai nuori oppii tunnistamaan ja nimeämään tunteensa, voi hän myös opetella hallitsemaan niitä. Toisille tunteiden hallinta on helpompaa kuin toisille, se on temperamenttikysymys. Vahvojakaan tunteita ei kuitenkaan kannata paeta tai kieltää, sillä käsittelemättömät tunteet patoutuvat ihmisen sisään. Vaikka tunteet ovat voimakkaita, ne ovat silti vain tunteita, eivät tekoja. Tunne on ihmisessä, osa kokemusta, mutta ei koko ihminen, ei koko totuus. Vahvassakin tunnekuohussa jokainen on aina vastuussa omasta toiminnastaan.” (Cacciatore 2007:16.)

Lapset kokevat kehittyessään suuren kirjon erilaisia tunteita. Niiden avulla lapsi rakentaa identiteettiään, sisäistää normeja ja oppii suojaamaan itseään. Normaalisti oletetaan, että aggression tunne on negatiivinen asia ja se liitetään väkivaltaan. Oikeastaan aggression tunne ei ole sinänsä negatiivinen tai positiivinen, vaan oikein ohjattuna se on voimavara ihmisen kehittymiselle. Jos lapsuudessa ei koettaisi uhmaa tai teini-iässä murrosikää, olisi nuoren vaikea itsenäistyä vanhemmistaan ja turvallisesta kodistaan. (Cacciatore 2007:10.) Tärkeää on myös huomioida se, että moni konflikti itse asiassa edistää sosiaalisten taitojen, itsehillinnän ja tunteiden kanavoinnin harjoittelua. Tunteiden määrä ja niiden purkamistapa vaihtelee iän, vireystilan ja menneisyyden kokemusten mukaan. Täytyy muistaa, että teko voi olla paha ja se tulee ehdottomasti kieltää, mutta tunne on aina hyväksyttävä. (Cacciatore 2007:17.)

On olemassa kahdenlaisia tunteita: mukavia ja hankalia. Myönteiset, mukavat tunteet ovat hauskoja, helliä, mukavia, turvallisuuden ja läheisyyteen liittyviä tunteita. Ne edistävät luottamusta ja yhteenkuuluvuutta, ja niiden kanssa on helppo olla. (Cacciatore 2007:16.) Päinvastaiset eli kielteiset tunteet ovat rankkoja, repiviä ja kipeitä tunteita, joiden kanssa saattaa olla hyvin vaikea olla. Haastavia tunteita käyttämällä otetaan etäisyyttä toisiin ihmisiin, puolustetaan itseä ja kieltäytytään suostumasta vääryyteen. Kun opetellaan tunnistamaan ja hallitsemaan tunteita, voidaan myös ennaltaehkäistä niiden väkivaltaisia seurauksia. (Cacciatore 2007:16.)

3.3.1 Tunteiden tunnistaminen ja nimeäminen

Erilaisten tunteiden tunnistaminen ja nimeäminen on hyödyllinen taito. Jos tunteita ei pysty ymmärtämään tai niistä ei pysty keskustelemaan, on myös paljon haastavampaa yrittää hillitä niitä. Aikuisen tehtävänä on opettaa tunteiden tunnistamista lapselle. Näin lapselle syntyy kyky tuntea ja osoittaa empatiaa. Jos tunteita ei itse osaa nimetä, voi olla vaikeaa käsittää omaa toimintaansa. Tunnetila voi myös usein olla monen eri tunteen yhdistelmä; suuttumus

voi olla samalla myös pettymystä, pelkoa tai häpeää. Toisaalta vaikka pelottaa, saattaa samaan aikaan tuntea ylpeyttä, että uskaltaa uhmata. Tunteiden tunnistamisessa ja nimeämisessä auttaa paitsi puhuminen myös niiden kirjoittaminen ylös. Näillä keinoilla huomaa selkeästi, minkälaiset asiat milloinkin ärsyttävät tai ahdistavat. Kun huomaa, mikä tunne johtaa mihinkin tekoon, kykenee paremmin hallitsemaan itseään ja elämäänsä. (Cacciatore 2007:18-19.)

Tunteiden tunnistaminen ja hallitseminen on lapsen tulevan elämän kannalta jopa merkittävämpää kuin tiedollinen oppiminen ja tiedon hankkiminen, sillä uusien asioiden tehokas oppiminen vaatii tunteita perustaksi. Parhaimpia tapoja opetella erilaisia tunteita, niiden tunnistamista ja kokemista ovat leikit ja sadut. (Isokorpi 2004: 127.) Tunnetaito on kyky tunnistaa tunteita ja nimetä niitä, ymmärtää niiden alkuperä ja vaikuttaa tunteiden ilmenemiseen eli tunnekäyttäytymiseen. Lapsen näkökulmasta tunnetaito tarkoittaa sitä, että hän osaa esimerkiksi leikkiä kaverin kanssa tai että hän oppii hillitsemään mielihalujaan jonkin tavoitteellisen päämäärän vuoksi. Tunnetaidot ovat myös oleellisia, kun käsitellään ongelmia ja aggressioita, opitaan sietämään turhautumisia, sekä opitaan hallitsemaan hetken mielijohotteita eli impulsseja. Kyky aidosti kohdata ja suvaita erilaisia ihmisiä on myös tunnetaitoa. (Jalovaara 2006: 95 - 96.)

Tunnetaidot ja niiden oppimisen perusta on varhaislapsuudessa; tunteet ovat jokaisella ihmisellä sisäänrakennettuina heti syntymästä alkaen. Kasvaessaan ja kehittyessään ihmisen täytyy oppia kuuntelemaan tunteitaan ja uskaltaa ottaa ne käyttöön. Jotta lapsen tunteet voisi saada esille, tulee häntä opettaa, tukea ja antaa erilaisia esimerkkejä tunteiden ilmaisemisesta. Aikuisella on tässä asiassa tärkeä rooli. (Isokorpi 2004: 127.)

Tunteiden tärkeyttä aliarvioidaan usein; monet vähättelevät niitä ja yrittävät sivuuttaa ne. Jotkut teeskentelevät, etteivät tunne mitään. Ajatellaan ehkä, että on väärin ja kiellettyä tuntea voimakkaita, vihaisia tunteita tai että tunteet aiheuttavat ainoastaan ongelmia. Jos jatkuvasti kieltää tunteitaan, aggressio kasvaa ihmisen sisällä ja jossain vaiheessa se väistämättömästi purkautuu. (Cacciatore 2007:22.)

Vaikka kyky oivaltaa ja ymmärtää tunteita kehittyy iän myötä, jo pieni lapsi osaa erottaa mm. surullisuuden, onnellisuuden ja pelon aikuisen non-verbaalista viestinnästä (ilmeet, eleet). Aikuinen nimeää tunteet ja auttaa lasta hahmottamaan, minkä nimisestä tunteesta on kysymys ja millä lailla lapsi ja aikuinen kokee tunteen. Pikkuhiljaa lapsi alkaa ymmärtää tunteiden syitä ja niiden aiheuttajia. Jotta tunteita voisi oppia hallitsemaan, täytyy lapsen ensin osata nimetä niitä. (Isokorpi 2004: 130.)

Tunteiden hallinnan apuna tärkeitä ovat erityisesti toiminnalliset tehtävät. Toiminnalliset tehtävät ovat tärkeitä erityisesti pojille, sillä pojat ja miehet säätelevät yleisesti tunteitaan toimimalla. Siitä huolimatta myös tytöt hyötyvät toiminnallisista malleista, ja erityisen tärkeitä ne ovat lapsille, joilla on tulistuva temperamentti ja elämyshakuinen luonne. Aina on kuitenkin muistettava, että sopivat menetelmät eivät riipu sukupuolesta, vaan on hyvin yksilöllistä, mikä ratkaisumenetelmä sopii kullekin. Tunteet ovat kuitenkin samoja tytöillä ja pojilla, vaikka tytöt on useammin kasvatettu puhumaan tunteistaan ja he eläytyvät toisten tunteisiin paremmin. Niin tytöille kuin pojille on tärkeää opettaa monipuolisia toimintamalleja tunteiden käsittelyyn ja purkamiseen; niin toiminnallisia, itsetuntoon ja mielikuviin liittyviä kuin ihmissuhdetaitojakin. (Cacciatore 2007:58.)

3.4 Draamakasvatus

Käsittelimme tunnetaitoja draamakasvatuksen avulla. Tässä kappaleessa avaamme draaman tarjoamia oppimisen kenttiä ja syitä draaman käyttöön.

Halusimme tarjota lapsille mahdollisuuden tarkastella valitsemaamme satua ja todellista maailmaa leikinomaisesti ja heidän omasta näkökulmastaan. Annoimme heille mahdollisuuden astua sadun maailmaan ja eläytyä rooleihin. Luovassa toiminnassa, kuten draamassa, lapsilla on oppimisen mahdollisuus itseilmaisun vahvistamiseen, sosiaalisuuden kehittämiseen, mielikuvituksen ja uteliaisuuden ruokkimiseen ja mahdollisuus eläytyä kokemiinsa, näkemiinsä ja kuvittelemiinsa tilanteisiin (Laine, Ruishalme, Salervo, Siven, Välimäki 2009:208). Draamasta ja draamassa opitaan erilaisia ihmisenä olemisen taitoja: eläytymistä, itsetuntemusta ja sen myötä empatiataitoja, ryhmätyötaitoja, itseilmaisun kehittymistä, rohkeutta ja reflektiotaitoja (Joronen, Koski 2010: 152-153). On tutkittu, että draaman ja muiden taidelähtöisien menetelmien avulla pystytään lisäämään itsetuntemusta, empatiakykyä, rohkeutta, iloa ja vuorovaikutusta (Joronen ym. 2010: 138-139). Draamakasvatus mahdollistaa kognitiivisen, emotionaalisen, sosiaalisen, sekä luovan ajattelukyvyyn kehittymisen (Bowell, Heap 2005:13).

Draama antaa mahdollisuuden niin henkilökohtaiseen oppimiseen kuin inhimillisten ominaisuuksien kehittymiseen lisäten itsetuntemusta, itseluottamusta, minäkuvaa, havaitsemista, tietoisuutta, keskittymistä, luovuutta, ongelmien havaitsemista ja ratkaisua sekä motivaatiota. Sosiaaliseen oppimiseen sisältyy yhteistyötaitojen ja empatian edistymistä. Draama tukee myös puheen ja kokonaisilmaisun taitoja. Draama soveltuu myös lapsille, joilla on mahdollisesti keskittymisvaikeuksia. (Toivanen 2009) Draaman pääpisteenä voidaan nähdä oman kokemuksen käsittely, jonka tärkein osa on vuorovaikutus (Vilén, Leppämäki, Ekström 2002:275). Tavoitteena draamassa on lisätä kokonaisvaltaista käsitystä ja ymmärrystä ihmisestä järjen, tunteen ja intuition kautta. Draamakasvatuksessa yhdistyy terapeutin, sosiaalinen, pedagoginen ja tutkimuksellinen päämäärä, joka toteutuu soveltavan teatterin ja

draaman menetelmin. (Kolu, Mehto, Pennanen, Tihinen, Vesanen 2006:15.) Draama on yhtä aikaa yksilöllistä kokemista, kommunikatiivista ja sosiaalista toimintaa (Vilén ym. 2002:275). Draamalla on mahdollisuus edistää kielen ja kirjallisuuden ymmärtämisen kehitystä, lapsen itsetuntoa, vuorovaikutustaitoja, sekä sosiaalisia suhteita (Barber, Owens 2010:10).

Draamakasvatuksessa on kyse mahdollisuuksien ja näkökulmien luomisesta. Erilaiset draamaprosessit opettavat meitä käsittelemään erilaisia asioita ja ilmiöitä. Draamakasvatuksen ensisijainen tehtävä on ajattelun avaaminen ja draamakasvatusta voidaan ajatella kulttuurin luomisen ja tarkastelun tilana. (Heikkinen 2001:86.) Lapsen maailmassa on nähtävissä ihmisen todellinen halu rakentaa rinnakkaistodellisuutta ja leikkiä. Leikin, draaman ja teatterin avulla voimme kertoa tarinoita ja rakentaa ymmärrystä maailmasta, jossa elämme. (Heikkinen 2005:23.)

Draamasopimus tehdään ryhmän kanssa toiminnan alkaessa ja se päättyy toiminnan loputtua. Sopimus on merkinä lapsille sallituista asioista, yhteistyöstä ja mahdollisuudesta toimia roolissa. Lapset saavat huoletta ottaa rooleja, eikä heidän tarvitse ottaa vastuuta roolihahmon sanoista ja teoista. Sopimus mahdollistaa myös todellisuuden muuttumisen fiktiiviseksi. Voimme kuvitella itsellemme uuden erilaisen ympäristön ja aikakauden. (Toivanen 2007:16-17.)

Draamakasvatuksen teoriaa voidaan selkeyttää kolmen avainkäsitteen avulla:

Vakava leikillisuus tarkoittaa leikin ottamista tosissaan. Leikillisuus voidaan jakaa samaan luokkaan uskonnon, magiikan ja ideologian kanssa. Ero on kuitenkin siinä, että leikillisuus ei ole pakollista, se on leikkisää ja valittua. Vakavuus leikissä on leikin sisällä. Sellainen henkilö joka ei ota leikkiä tosissaan, on usein ilonpilaaja. Vakava leikillisuus tekee leikistä ikään kuin totta. (Heikkinen 2005:34.) Vakavuus draamakasvatuksessa antaa mahdollisuuden sellaisten asioiden tutkimiseen, mikä voisi pelkällä keskustelulla olla liian vaikeaa. Jos tutkimuksen kohteena on esimerkiksi kuolema, se voi liipaista liian läheltä omaa suhdetta asiaan ja luoda riskitaitaisia tunteita. Draamakasvatus antaa ikään kuin suojan asioiden tutkimiseen. (Heikkinen 2005: 35.) Asioita voidaan käsitellä ulkopuolisena roolihenkilön kautta, se antaa mahdollisuuden tarkastella ihmisten toimintaa ja tekoja. Tällaisissa tilanteissa on mahdollisuus tutkia hyvän ja pahan sekä oikean ja väärän eroja. Mahdollisuus on hyväksyä ihmiset, joiden tekoja ei välttämättä hyväksyisi. (Vilén ym. 2009:278) Draamasta tekee innostavan se, että se koskettaa aina myös tunteita. Lapselle tunteet ovat väylä hänen arvomaailmaansa. Innostavuus liittyy myös draaman tarjoamaan leikkiin antautumiseen. (Joronen ym. 2010: 154.) Voimme hyödyntää lapsen luontaista leikin tarvetta antamalla heille mahdollisuuden vakavaan leikkiin, jolloin avautuu todellinen oppimisen mahdollisuus (Barber, Owens 2010:10).

Esteettinen kahdentuminen on draaman arvioinnin keino. Draamakasvatus on kokemuksellista oppimista, mutta kokemus itsessään ei takaa oppimista, vaan analysointi ja reflektointi ovat tärkeä osa oppimista. (Heikkinen 2005:43.) Esteettinen kahdentuminen on siirtymistä fiktiiviseen tilaan, ikään kuin leikkiin (Heikkinen 2005:46). Fiktiivisessä tilassa ei päde sosiaalisen todellisuuden säännöt, joten silloin on mahdollista ja luvallista rikkoa sekä luoda ja ylläpitää normeja. Fiktiivisessä tilassa on mahdollisuus tarkastella erilaisia arvoja, tunteita ja asenteita draaman roolien keinoin, kun taas todellisessa tilassa tarkastelu tapahtuu osallistujien avulla. (Heikkinen 2005:45.)

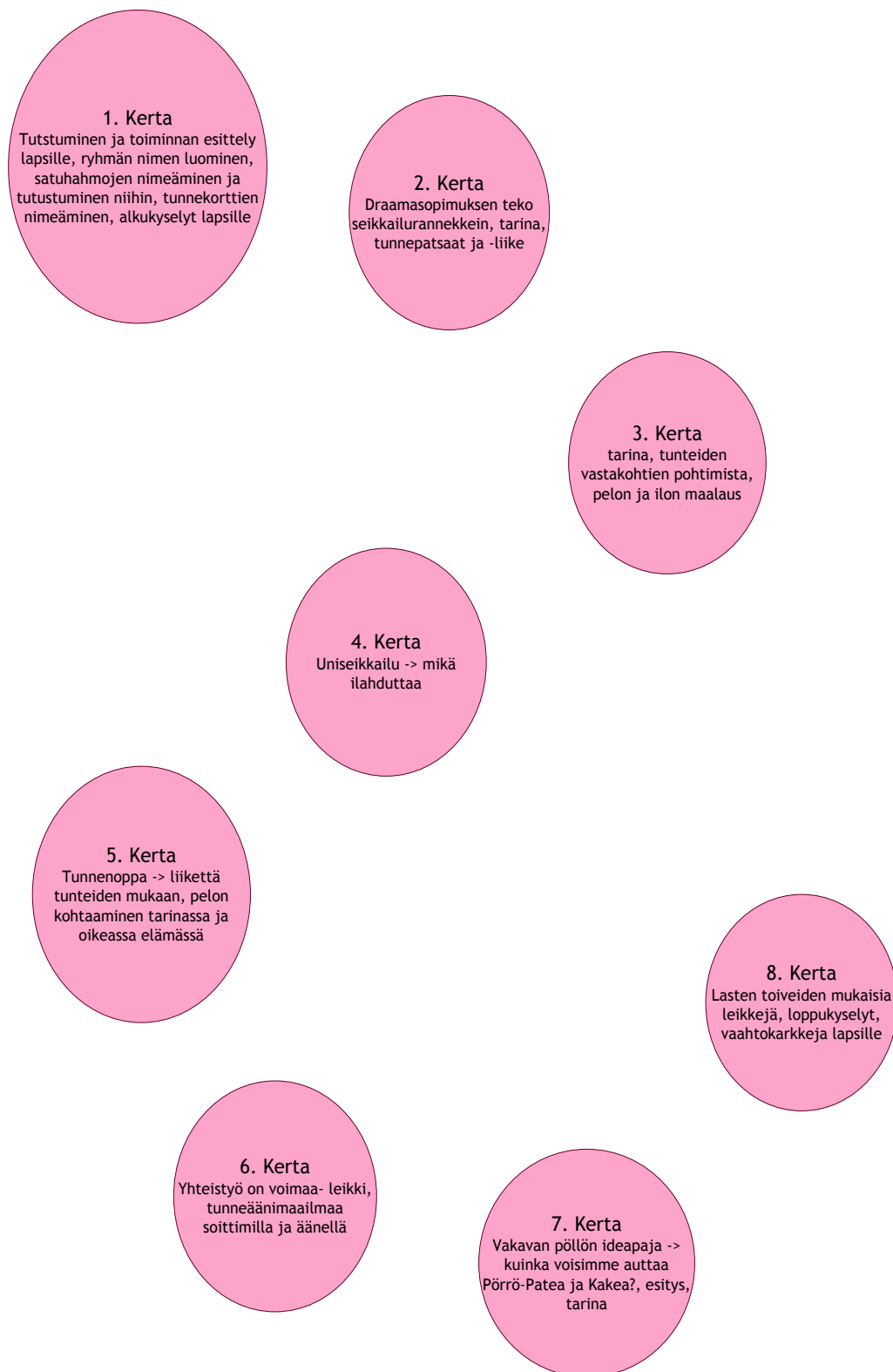
Keskeneräisyyden estetiikka on merkityksellistä ja oivaltavaa taiteellista toimintaa. Toiminnallinen oppiminen korostuu ymmärrettäessä prosessin jatkuva keskeneräisyys. (Heikkinen 2005: 55.)

Draamakasvatuksessa mahdollistetaan uusien maailmojen, toimintamallien ja roolien tutkiminen. Draamassa käsitellään asioita, jotka liittyvät itsetuntemukseen ja opettavat sosiaalisia taitoja. Opitut taidot liittyvät henkilökohtaiseen kehittymiseen ja yhdessä toimimiseen ja yhteisen päämäärän saavuttamiseen. (Heikkinen 2005:39.) Draamatyöskentelyn on todettu toimivan motivoivana oppimistekijänä hyvin erilaisilla ryhmillä. Ryhmänjäsenet voivat olla pieniä innokkaita lapsia taikka vankeja ja silti draamatyöskentely on toiminut. (Barber, Owens 2010:10).

Draamakasvatusta voisi kuvata myös voimaannuttavaksi, sillä draama voi antaa lapselle äänen ja vapauden toimia. Oman elämän subjektiivisuuden löytäminen kasvattaa lapsen itsevarmuutta. (Heikkinen 2005:50.) Voimaantuminen on henkilökohtainen prosessi ja sen on lähdettävä ihmisestä itsestään. Ihminen voi ymmärtää kokevansa onnistumista ja hyväksyntää, jolloin voimaantumisen tunne syntyy. (Vilén ym. 2009:274-275.) Draamakasvatus tarjoaa mahdollisuuden ajatusten ja tunteiden tutkimiselle ja sen myötä niiden ymmärtämiselle. Yhteistyön ja kommunikaation välineenä draama voi jopa muuttaa ihmisen ajattelutapaa, käyttäytymismalleja ja tapaa tuntea. Lapset oppivat tapoja ymmärtää itseään ja sen myötä he voivat saada yhteyden ja ymmärryksen muihin ihmisiin. (Bowell, Heap 2005:13).

4 Opinnäytetyön toiminnallinen osuus

Alla olevassa kuviossa esittelemme toiminnan kulun.

Kuva 1: opinnäytetyömme toimintakerrat

Ensimmäisellä kerralla kerroimme lapsille tulevasta seikkailusta Ketun ja Jäniksen kanssa taikametsässä. Koska ryhmämme toiminta kesti kahdeksan kertaa, halusimme antaa ryhmälle nimen, jonka lapset saivat yhdessä keksiä. Jokainen lapsi ehdotti nimeä. Lopulta pääsimme yhteisymmärryksessä nimeen KesäYstävienKerho. Tämän jälkeen lähdimme tutustumaan Ketuun ja Jänikseen lähemmin. Lapset nimesivät ketun Kakeksi ja jäniksen Pörrö-Pateksi. Pörrö-Pate ja Kake olivat parhaita ystäviä. Lapset loivat taustan sadun hahmoille. (ks liite 6)

Kuva 2: Kake & Pörrö-Pate

Rakensimme toimintaamme varten metsämajan. Metsämaja toteutti kokoontumispaikan tarkoitusta ja toimi jokaisella kerralla aloitus- ja lopetuspisteenä. Metsämaja loi tunnelmaa ja toimi taikametsässä kotipaikkanamme. Metsämajassa luettiin tarinat ja rentouduttiin toiminnan lopussa.

Kuva 3: Metsämaja

Olimme tehneet toimintaa varten Aku Ankka-tunnekortit. Lapset tutustuivat kortteihin ja nimesivät ne yhdessä. Kortteja käytettiin toiminnan tukena sekä toiminnan arvioinnin välineenä jokaisella kerralla.

Kuva 4: Aku Anka-tunnekortit; iloinen, raivostunut/pääpunaiseksi, yllättynyt/hämmästynyt, vihainen/mutrunaama/miettivä

Toisella kerralla teimme lasten kanssa draamasopimuksen ja sen konkreettiseksi merkiksi seikkailurannekkeet, joita pidettiin toiminnan ajan. Lapset ottivat asian omakseen ja muistuttivat toisiaan rannekkeiden käytöstä ja tarkoituksesta. Aloitimme tarinan, joka kertoi Pörrö-Paten ja Kaken seikkailusta taikametsässä. Tarinassa käsiteltiin pääosin pelkoa ja yksinäisyyttä. Kävimme Pörrö-Paten ja Kaken tarinassa kokemia tunteita läpi tunnekorttien avulla, joiden pohjalta lapset tekivät patsaita ja kokeilivat erilaisia liikkumistapoja tunteisiin yhdistettynä.

Kolmannella kerralla tarinassa Pörrö-Pate ja Kake eksyivät toisistaan. Lapset etsivät Aku Ankka-tunnekorteista Pörrö-Paten ja Kaken tunteita kuvaavia kortteja. Pohdimme myös yhdessä tunteille vastakohtia. Lapset maalasivat kuvat pelkoa ja iloa tuottavista asioista. Näitä asioita olivat mm. ukkelit, raivokummitukset, lahjat, iloisten asioiden miettiminen ja ilokummitukset, jotka ampuvat iloa näkymättömänä.

Kuva 5: Pelottavia asioita: raivokummitus, ukkeli, mörkö

Kuva 6: Iloa tuottavat asiat: Ilokummitus, lahjat, iloisten asioiden miettiminen

Neljännellä kerralla halusimme ottaa hieman etäisyyttä pelottavista ja surullisista tunteista. Lähdimme lasten kanssa uniseikkailuun, jossa lapset kohtasivat toisensa Pörrö-Pateina ja Kaakeina keskellä metsää eksymisensä jälkeen. Kohtaaminen oli onnellinen tapahtuma ja se tapahtui seikkailuradalla, jossa oli muun muassa flengejä, tunneleita ja trampoliini.

Viidennellä kerralla teemana oli pelottavan asian kohtaaminen oikeassa elämässä. Tavoitteenamme oli saada lapset pohtimaan pelottavia asioita ja sitä, mikä heitä lohduttaa niissä tilanteissa. Aluksi otimme tunnenopan, jossa oli monia erilaisia tunteita ja lapset liikkuvat tilassa tunteen mukaan. Liikkeeseen sai lisätä ilmeitä ja ääniä. Lapset tekivät pareittain oman sadun, jossa he lähtivät metsään. Satu alkoi: Kävelimme metsässä... ja lapset jatkoivat itse sadun loppuun. He kohtasivat monia pelottavia asioita: örkkejä, karhuja, pöllöjä ja muita metsän asukkeja. Pohdimme yhdessä lasten kanssa, mitä pelottavaa voi kohdata matkalla päiväkodista kotiin tai kotona, ja he miettivät yhdessä, kuinka voisi sellaisessa tilanteessa toimia.

Kuudennella kerralla otimme teemaksi yhteistyön ja sen merkityksen ryhmässä. Lapset kulkiivat musiikin tahdissa tilassa, ja musiikin lakattua ohjaajat huusivat jonkin asian - esimerkiksi raketti - ja lasten tuli yhdessä muodostaa raketti. Lapset halusivat myös itse huudella ehdotuksia. Tämän jälkeen lähdimme kokeilemaan soittimilla ja omalla äänellä erilaisia tunnetiloja. Laitoimme lattialle tunnekortit, joista ohjaajat huusivat yhden tunteen kerrallaan ja lapset saivat tehdä ääniä eri soittimilla tunnekortin mukaisesti.

Seitsemännellä kerralla lapset saivat aluksi pohtia ohjaajien johdolla ”ratkaisua” sadulle. He saivat esittää ideoita siitä, mitä Pörrö-Patelle ja Kakelle tapahtuu, kun ne heräävät unestaan. Jokainen lapsi sai vuorollaan kertoa oman ehdotuksensa, mikäli niin halusi. Tämän jälkeen lapset saivat yhdessä tehdä pienen näytelmän, joka pohjautui edelliseen harjoitukseen. Näytelmän jälkeen luimme jälleen sadun ja saimme sen päätökseen.

Kuva 7: Näytelmä

Kahdeksannella eli viimeisellä kerralla lapset saivat toteuttaa omia leikkitoiveitaan, ja teimme lapsille loppukyselyt. Lapset saivat myös syödä vaahtokarkkeja. Kiitimme lapsia yhteisestä matkasta.

Jokaisella kerralla oli samanlainen rakenne, jonka ympärille luotiin varsinainen tavoitteiden mukainen toiminta. Jokaisella kerralla samanlaisina toistuivat alku- ja loppurituaalit. Toiminnan alkaessa kokoontuimme metsämajaan ja kerroimme lapsille tulevan tuokion ohjelman sekä laitoimme seikkailurannekkeen ranteisiin. Jokaisen tuokion alussa otimme myös hipan virittääksemme lapset yhteiseen toimintaamme. Lopuksi keräsimme seikkailurannekkeet pois ja teimme lapsille pallohieronnan. Tämän jälkeen teimme Kaveripiirin, jossa jokainen lapsi sanoi mukavan asian kaverille. Toiminnan päätimme keräämällä päivän tuokiosta palautteen lapsilta Aku Ankka-kortein.

5 Toiminnan arviointi

Arvioinnin kannalta meidän tuli tarkastella omaa toimintaamme monesta eri näkökulmasta. Vastasimmeko lasten tarpeisiin? Huomioimmeko jokaisen lapsen yksilönä? Minkälaista vuoro-

vaikutus oli? Tavoittiko toiminta lapsen? Oliko ohjaaminen selkeää ja hyvin suunniteltua? Olinmeko läsnä tilanteissa?

Opinnäytetyömme on luonteeltaan toimintatutkimuksen kaltainen. Toiminnassamme näkyivät toimintatutkimuksen pääperiaatteet; se oli ajallisesti rajattu kehittämisprojekti, ja sen tavoitteena oli uusien toimintatapojen suunnittelu (Heikkinen, Rovio, Syrjälä 2008:17). Toimintatutkimus on pienessä mittakaavassa oman työn kehittämistä (Heikkinen ym. 2008:17). Draamakasvatus oli yhteistyöpäiväkodille ennalta vieras menetelmä, joten annoimme heille mahdollisesti työkaluja heidän työnsä kehittämiseen. Arvioimme toimintaamme vertaisarviointilomakkeiden avulla. Pohdimme myös paljon tilanteita yhdessä ääneen ja kävimme läpi, mikä niissä sujui ja mikä jäi vaivaamaan mieltä. Osan tuokioistamme myös videokuvasimme myöhempää muistinvirkistystä varten. Parilla kerralla saimme myös ulkopuolisen arvioijan arvioimaan työskentelyämme. Keräsimme myös lapsilta suullista ja kirjallista palautetta toiminnasta.

Toiminnassamme korostimme lasten yksilöllistä huomioimista ja lapsen äänen kuulumista. Halusimme luoda lapsille turvallisen ilmapiirin tulla ja olla sellaisena kuin on, omana persoonanaan. Pidimme tärkeänä, että jokainen lapsi sai sanoa oman mielipiteensä ja omia ajatuksiaan. Huomioimme lapset erityisesti toiminnan alkaessa ja päättyessä toivottaen heidät lämpimästi tervetulleiksi ja kiittämällä heitä osallistumisesta. Toiminnallisia osuuksia toteuttaessamme meidän oli oltava erittäin tarkkaavaisia lasten keskinäisten suhteiden kohdalla. Meidän tuli huomioida lapsia tasapuolisesti ja tehdä jokaisen lapsen olo turvalliseksi ja mukavaksi, sekä tärkeäksi. Lapset olivat meille entuudestaan työharjoittelun pohjalta tuttuja, mutta nyt opinnäytetyötä tehdessä meidän tuli syventää vuorovaikutusta. Lapsiryhmän kanssa työskenneltäessä on oltava herkkänä lasten keskinäisille suhteille. Meidän vastuullamme oli taata lapsille turvallinen ryhmäilmapiiri. Lasten kanssa on tehtävä sopimus ryhmän yhteisistä säännöistä, joita kaikkien tulee noudattaa. Halusimme myös lasten itse saavan oivaltamisen kokemuksia siitä, mistä syntyy mukava ja turvallinen ilmapiiri, halusimme auttaa heitä itseään löytämään keinoja, miten he voivat omalla toiminnallaan vaikuttaa ryhmähenkeen. Meidän tuli ohjaajina antaa esimerkkiä lapsille sekä olla läsnä ja avoimia. Halusimme lasten kokevan meidät turvallisiksi aikuisiksi, joille voi kertoa mistä tahansa ja joiden edessä on lupa olla omana itsenä.

Olimme sopineet jokaisen kerran työnjaon selkeästi. Silti ensimmäisellä kerralla tuli esille haasteita, koska toiminta ei mennyt aina suunnitelman mukaan. Niinpä keskinäiset roolijakommekin menivät uusiksi juuri ennen toimintaa. Työnjako selkeni kuitenkin seuraavilla kerralla, mikä helpotti myös ohjaajana toimimista, kun oli tietoinen, mitä piti tehdä ja missä olla. Käytimme lähinnä työnjakoa ohjaaja-avustaja. Esimerkiksi Reetta ohjasi alkuhipan, jossa Julia toimi avustajana ja ohjasi lapsia kuuntelemaan, kun annettiin ohjeita. Roolien jakami-

nen ohjaajaksi ja avustajaksi oli toimiva, sillä ryhmässä oli yksittäisiä lapsia, jotka vaativat enemmän huomiota. Havainnoimme lasten reaktioita toiminnasta ja sen herättämiä tunteita. Lapset kertoivat myös itse avoimesti tunteistaan. Toiminnan ensimmäisillä kerroilla he yllättyivät ja kiinnittivät huomiota pieniinkin muutoksiin. Lapset kuitenkin kertoivat muutosten olleen positiivisia.

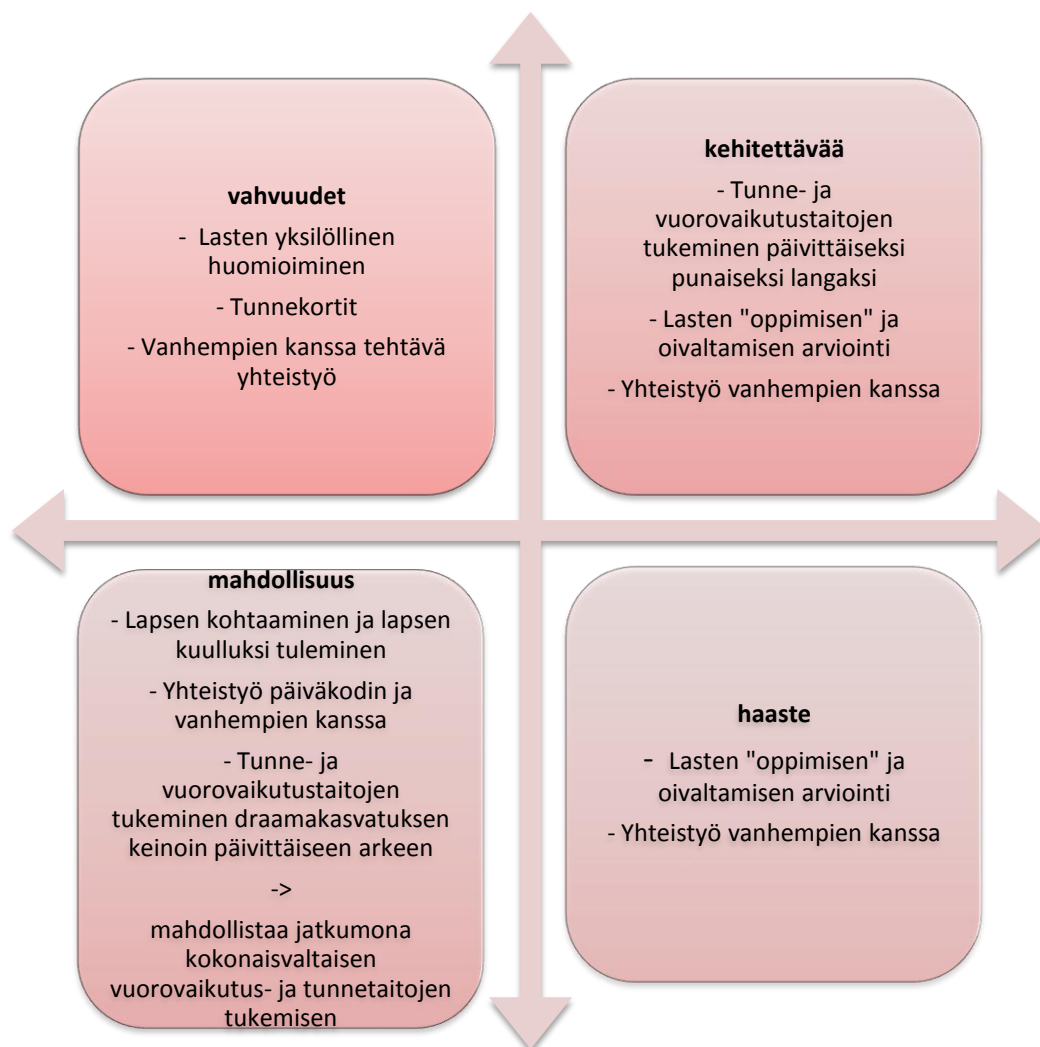
Otimme toimintamme yhdeksi lähtökohdaksi lasten positiivisen huomioinnin. Halusimme antaa heille tunteen, että juuri heidän läsnäolonsa on tärkeää toiminnan kannalta. Lasten ohjaamisessa jätimme pois ylimääräisen kieltämisen - sen sijaan keskitimme lapsen huomion käsiteltävään asiaan. Lapset olivat kuitenkin innostuneita ja motivoituneita ja keskittyivät itse toimintaan.

Teimme itse Aku Ankka -tunnekortit, sillä ajattelimme niiden olevan lasten mielestä kiinnostavia. Lapset olivatkin innoissaan korteista. Lapset nimesivät yhdessä ryhmänä korttien tunteet ja koimme sen selkeyttävän ja tukevan lapsilähtöisyyden tavoitetta. Se myös loi toiminnallemme jatkuvuutta, kun lapset osasivat odottaa kortteja. Loppua kohden lapset ryhtyivät erittelemään korttien avulla toimintaa; esimerkiksi jokin leikki saattoi olla ”hämmästyttävä” ja päivä kokonaisuudessaan ”ilahduttava”. Jokaisella kerralla pyrimme saamaan lapsilta perustelun kyseisen kortin valintaan. Suurimmalle osalle lapsista tämä tuli tutuksi ja jopa luontevaksi, kun taas osalle tämä oli haastavampaa.

Toimintakerroilla halusimme erityisesti korostaa jokaisen lapsen yksilöllistä huomioimista, vuorovaikutustaitojen harjoittelua, erityisesti keskustelu- ja kuuntelutaitoja, positiivisen palautteen antamista ja valinnanvapautta. Isoissa lapsiryhmissä sosiaalisissa taidoissa ääripäihin sijoittuvat lapset (ujot - vilkkaat) saavat usein aikuisilta ja myös muilta lapsilta negatiivista palautetta tai jäävät vähemmälle huomiolle. Tämän takia koimme erityisen tärkeäksi pitää huolta jokaisen huomioimisesta ja oikeudesta tulla kuulluksi ja nähdyksi. Lapsen synnynnäistä sosiaalisuutta tulee tukea, jotta siitä voi kehittyä hänelle voimavara (ks. s.8). Keskustelu- ja kuuntelutaitoja harjoittelimme omien puheenvuorojen avulla, antamalla aikaa jokaiselle lapselle ja pohtimalla, miltä itsestä tuntuu, jos toinen keskeyttää oman puheen. Ohjaajina pidimme huolta, että jokainen lapsi saa oman puheenvuoron ja mahdollisuuden kertoa omia ajatuksiaan. Halusimme kuitenkin pysyä keskusteluissa hieman taka-alalla, jotta lapset olisivat keskustelleet keskenään ja siten päässeet harjoittelemaan vuorovaikutustaitoja. Tässä lapsiryhmässä oli kuitenkin lapsia, jotka toivat oman äänensä kuulummin esiin, jolloin ohjaajina jouduimme tulemaan tilanteeseen väliin ja muistuttamaan myös kuuntelemaan toisia lapsia. Otimme jokaisella toimintakerralla kaveripiirin, jossa lapset ja me ohjaajat annoimme toisillemme positiivista palautetta ja vastaanotimme sitä. Kaveripiirin tavoitteena oli harjoitella ottamaan vastaan hyvää palautetta ja antamaan sitä myös toisille, jolloin lapset harjoittelevat toisten huomioimista ja hyvien puolien löytämistä muista ihmisistä ja itsestään.

Koimme tämän olevan tärkeää tavoitteidemme kannalta, sillä lapsen kehitys on siinä vaiheessa, että hän opettelee toisten huomioimista ja hyvien sanojen ja tekojen merkitystä (ks.s.11).

Lapset antoivat toiminnasta positiivista palautetta. Pääosin he eläytyivät draamatarinaan innolla. Kävimme sadun avulla läpi kielteisiä tunteita ja mietimme, kuinka tunteet esiintyvät omassa elämässä, arkipäivässä. Lapset kertoivat avoimesti, mistä he tulevat vihaiseksi ja mitä silloin tekevät. Lapset tunnistivat ja nimesivät myös myönteiset tunteet selvästi kielteisten vastakohtina ja osasivat kertoa, mikä tuottaa heille iloa (ks. kuva 6). Lapsilla oli hieman erilaisia käsityksiä siitä, mikä tuottaa iloa. Toisilla se oli selkeästi materia ja toisilla taas ystävät, perhe ja yhdessäolo. Puhuimme lasten kanssa myös peloista (ks. kuva 5). Lapsissa oli huomattavissa eroja; osa hahmotti jo alun perinkin esimerkiksi todelliset pelon tunteet, kun taas toisille lapsille tuntui olevan haastavaa erottaa, mikä on esimerkiksi pelimaailmassa tapahtuvaa ja mikä todellisuutta. Tästä esimerkkeinä voisivat olla toteamukset, joita kuulumme lapsilta, kuten esim. kun kysyimme, mitkä asiat pelottavat, niin eräs lapsi vastasi: ”ei mua pelota mikään“ tai kun kysyttiin mitä tehdä jos pelottaa, niin vastaus saattoi olla ”mä ammun sen“. Lasten välillä oli ero siinä, kenellä oli jo olemassa valmiudet käsitellä erilaisia tunteita ja osasivat sanoittaakin niitä, esimerkiksi kertomalla, että pelottavassa tilanteessa voi mennä kertomaan äidille tai jutella aikuisen kanssa. Tai pelottavia asioita nimettiin mm. koirat, pimeä, kun taas eräälle lapsista tuntui olevan todella vaikeaa nimetä todellisuudesta pelottavia asioita, vaan ne olivat lähinnä erilaisia örkkejä peleissä.

Kuvio 1: Opinnäytetyön haasteet, mahdollisuudet, kehitettävät, vahvuudet

Koimme, että toiminnassamme ehdottomana vahvuutena oli lasten yksilöllinen huomioiminen. Olimme asettaneet sen tavoitteeksi ja mielestämme myös onnistuimme siinä. Yksilöllistä huomioimista toteutimme siten, että jokaisella toimintakerralla lasten tullessa paikalle toivotimme heidät yksilöllisesti tervetulleeksi, samoin myös lasten poistuessa kiitimme jokaista läsnäolosta ja osallistumisesta. Kyselimme jokaiselta lapselta heidän ajatuksiaan, toivoimme heidän osallistumisestaan sekä osoitimme heidän tekemänsä huomiot tärkeiksi.

Tekemämme Aku Anka-tunnekortit osoittautuivat toimiviksi. Lapset itse nimesivät tunnekorttien kuvat tunteiksi, ja käytimme kortteja jokaisella toimintakerralla. Tunnekortit liitettiin sadussa tapahtuvien asioiden tulkitsemiseksi ja sadun hahmojen tunteiden peileiksi. Jokaisen toimintakerran päättyessä lapset antoivat korttien avulla palautetta toiminnasta ja samalla kertoivat omista tunteistaan. Loppua kohden lasten suhtautuminen kortteihin syveni. He ryhtyivät erittelemään eri harjoitusten tuomia tunteita esimerkiksi niin, että ”hippa oli

jännittävää, sadussa eksyminen pelottavaa, mutta kun he (Pörrö-Pate ja Kake) löysivät toisensa, oli kivaa”. Näiden havaintojen perusteella voimme sanoa korttien olleen onnistunut valinta toiminnan arviointia varten. Korttien käyttö myös auttoi osaa lapsista siten, että heidän kykynsä tunnistaa ja eritellä tunteitaan kehittyi. Esimerkiksi satua käsiteltäessä ja Pörrö-Paten ja Kaken eksyessä toisistaan eräs lapsista totesi: ”Pörrö-Pate on surullinen..” Tästä voimme päätellä, että lapsen empatiakyky harjaantui, kun hän osaa huomioida fiktiivisenkin olennon tunteita. Tunnekorttien käytön myötä osa lapsista eritteli ja luonnehti tunteita monipuolisesti. He esimerkiksi kertoivat mistä itse tulevat surulliseksi ja mitä silloin tekevät (ks. s 33).

Vanhempien kanssa tehtävää yhteistyötä pidimme työssämme sekä vahvuutena, mahdollisuutena että haasteena. Pyrimme olemaan yhteistyössä vanhempien kanssa ensinnäkin ennen toiminnan alkua heille lähettämämme info/lupakirjeen (ks. liite 1) avulla, sitten jokaisen toimintakerran jälkeen heille lähettämällä kirjeellä sekä viimeisillä kerroilla palautteenkyselyn kautta. Toimintamme ajankohta sijoittui niin, että emme päässeet tapaamaan vanhempia kasvotusten, vaan lähetimme heille sähköpostia jokaisen toimintakerran jälkeen. Vuorovaikutus jäi meidän vastuullemme, emmekä saaneet dialogia aikaiseksi. Olisimme toivoneet vanhemmilta tietoa siitä, että käsittelevätkö lapset toimintaamme liittyviä asioita vielä kotona. Sitä kautta olisimme voineet saada lisää palautetta ja välineitä arviointiin. Me todella pyrimme yhteistyöhön vanhempien kanssa lähettämällä heille kuvia ja kirjeitä toiminnasta. Mielestämme vanhemmat eivät kuitenkaan lähteneet tarpeeksi innokkaasti mukaan toimintaan. Jäimmekin miettimään, mitä olisimme voineet tehdä toisin, jotta olisimme saaneet vanhemmat osallistumaan aktiivisemmin lasten kanssa tehtävään toimintaan.

Havaitimme, että tämänikäisten lasten parissa tehtävässä työssä olisi kehitettävää siinä, miten tunne- ja vuorovaikutustaitojen opettelemisesta voisi tulla päiväkodin jokapäiväistä arjen toimintaa. Saimme kahdeksalla toimintakerralla yksittäisiä tuloksia lasten tunnetaitojen kehittymisestä ja jäimme pohtimaan, millaisia tuloksia syntyisi päivittäisellä tukemisella. Tunne- ja vuorovaikutustaitoja voidaan tukea ja harjoitella mielestämme kaiken muun toiminnan ohella. Se ei vaadi suuria esivalmisteluja vaan pikemminkin sitoutumista aikuisilta ja halua olla tukemassa lasten taitojen kehittymistä. Kehitettäväksi seikoiksi koimme myös lasten ”oppimisen” ja oivaltamisen arvioinnin sekä yhteistyön vanhempien kanssa. Näitä on avattu myös haasteina, sillä ne osoittautuivat oman työmme kohdalla haasteiksi, mutta toisaalta näimme siis myös kehittämisen mahdollisuuksina.

Työssämme havaitimme, että käyttämämme keinot ovat kannattavia, joiden yhdessä soveltaminen tarjoaa käytännössä yhä uusia mahdollisuuksia. Lapsen kohtaaminen yksilöllisesti, lapsen kuulluksi tuleminen, vanhempien ja päiväkodin kanssa toteutettu kasvatuskumppanuus sekä tunne- ja vuorovaikutustaitojen tukeminen päivittäin draamakasvatuksen keinoin mah-

dollistavat yhdessä jatkumona tunne- ja vuorovaikutustaitojen kokonaisvaltaisen tukemisen ja sen myötä mahdollisen kehittymisen.

Omassa työssämme haasteeksi koimme erityisesti lasten ”oppimisen” arvioinnin. Kuinka voimme arvioida sitä, mitä lapset oppivat ja oivaltavat? Arviointihan perustuu omiin havaintoihimme toiminnan aikana sekä lasten omiin puheisiin. Arvioinnin keinoja tulisikin kehittää lapsilähtöisemmiksi ja yksilöllisesti jokaisen ryhmän lapsen tarpeita vastaaviksi. Haastavaa oli mielestämme myös se, että vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö jäi liian vähäiseksi prosessimme aikana, vaikka pyrimme yhteistyöhön heidän kanssaan monella tasolla.

Tunnetaidot ovat suuressa osassa vuorovaikutuksessa ja ne luovat pohjan toimiville ihmissuh-teille. Pidämme erittäin tärkeänä, että lasten kanssa työskentelevät ammattilaiset saisivat koulutuksessaan riittävät valmiudet työskennellä lasten kanssa kokonaisvaltaisesti niin, että he tiedostaisivat, kuinka tärkeää on kiinnittää huomiota tunnetaitojen harjoitteluun. Lasten tulee saada aikuisilta riittävät valmiudet eettisesti ja moraalisesti hyväksyttäviin sosiaali-siin taitoihin (ks. s. 8).

6 Ajatuksia toiminnasta lapsen näkökulmasta

Pääosin lapsilta saatu palaute oli positiivista, ”kivaa”. Haasteena palautteen saamiselle koimme palautteen keruun ja arvioinnin. Suurimmaksi osaksi lapset valitsivat toiminnan jäl-keen Aku Ankka-korteista ”iloisen”, ja sen pohjalta esitimme lapsille tarkentavia kysymyksiä. Kysyimme esimerkiksi, että mikä toiminnassa oli kivaa ja mikä teki hänet iloiseksi. Toisaalta tämä antoi meille tiedon siitä, että positiivisen ilmapiirin luominen oli onnistunut, vaikka haasteena olikin arvioinnin vaikeus.

Aikuinen: ”Millanen päivä oli tänään?”

Lapsi1 valitsee Aku Ankka-korteista iloisen: ”Oli kivaa... ku mä ehin tänne.”

Lapsi2 valitsee Aku Ankka-korteista hämmästyneen ja surullisen: ”Musta oli surullista ku ne oli ihan eksesissä (Pörrö-Pate ja Kake).”

Lapsi 4 valitsee Aku Ankka-korteista iloisen: ”Oli kiva et ne (Pörrö-Pate ja Kake) löys toisensa”

Aikuinen: ”Mikä siinä oli kivaa et ne löys toisensa?”

Lapsi 4: ”Ettei tarvii olla yksin”

Yllä olevan keskustelun pohjalta voimme ajatella Lapsi4 arvostavan ystävyyttä, sillä hän koki mukavaksi asiaksi, että Pörrö-Pate ja Kake löysivät toisensa. Ystävyys on arvo, jota kohti lapset selvästi pyrkivät ja pyrkimyksen myötä he joutuvat harjoittelemaan vuorovaikutustaitoja. Hyvän ystävän ominaisuuksiksi lapset nimesivätkin loppukyselyissä (ks. liite 3) kaverin auttamisen, nätisti kohtelemisen, ei äkäisenä olemisen, sekä etenkin yhdessä pysymisen.

Arvioinnissa meidän ohjaajien vastuulle jäi lapsen antaman palautteen soveltaminen omiin tavoitteisiimme. Muutaman kerran saimme palautetta, jossa kuvailtiin toiminnan olleen tyhmää ja tylsää ja lapsen tulleen siitä vihaiseksi. Kysyessämme perusteluita ja tarkentavia kysymyksiä ei lapsi osannut vastata tai vastaus liittyi johonkin muuhun asiaan, esimerkiksi esiopetusryhmän retkeen, johon hän ei päässyt osallistumaan.

*Lapsi 3 valitsee Aku Ankka-korteista vihaisen ja raivostuneen: "Oli tyhmää."
Aikuinen: "Mikä oli tyhmää?"
Lapsi 3: "...Ku me ei tehty mitään kivaa..."
Aikuinen: "Mitä sä oisit halunnu tehdä? Mikä ois ollu kivaa?"
Lapsi 3: "..."
Aikuinen: "Jos sä kerrot mikä ois susta kivaa, niin ehkä me voitais toteuttaa se joku kerta..."*

Palautteen keruun aikana teimme paljon havaintoja lasten yksilöllisistä haasteista sosiaalisissa taidoissa. Esimerkiksi joidenkin oli vaikeaa antaa muille hyvää palautetta, ottaa oma puheenvuoro, sietää rajoja ja pettymyksiä ja vuoron antamista toisille. Tämän pohjalta voimme mahdollisesti arvioida "tylsää"-palautetta useammasta eri näkökulmasta. Se ei automaattisesti mielestämme tarkoita toiminnan olleen tylsää tai huonosti suunniteltua, vaan se antaa meille osviittaa lapsen sosiaalisista taidoista ryhmässä ja lapsesta yksilönä. Tämän kautta voimme itse kehittyä ohjaajina kohtaamaan jokainen lapsi yksilönä hänen tarpeidensa mukaisesti sekä nimenomaan tukemaan häntä sosiaalisissa taidoissa.

Positiivista palautetta saimme lapsille yksilöllisesti antamastamme huomioinnista ja omasta ohjaajuudestamme. Esimerkkejä palautteista:

*Lapsi 2: "Sä oot hyvä auttamaan"
Lapsi 2: "Must oli kiva, et sä maalasit mun kanssa"
Lapsi 6: "Sä oot kiva"*

Kaveripiirissä lapset antoivat toisilleen palautetta esimerkiksi:

*"Sä oot hyvä kaveri"
"Sä oot hyvä flengeissä"
"Sä oot hyvä rakentaa legoilla"*

Alkukyselyissä kysyimme lapsilta, kuinka ystävän kanssa leikitään, ja vastaukset olivat pääosin "kiltisti", "eikä saa tapella". Loppukyselyssä kysyimme lapsilta, oppivatko he sadun kautta, miten ystävää kohdellaan ja oppivatko he saduista tunteita ja niiden ilmaisua. Tällöin vastaukset olivat tarkempia ja konkreettisempia. Esimerkkejä vastauksista:

*Lapsi 4: "Hyvin. Ei ole äkäinen, kun toinen puhuu nätisti."
Lapsi 2: "Joo, pitää pysyä yhdessä."
Lapsi 3: "En."*

Aikuinen: "Miten tunteita voi ilmaista?"

*Lapsi 6: "En osaa ilmaista tunteita."
Aikuinen kysyy tarkentavasti: "Mitä sä teet esimerkiksi iloisena?"
Lapsi 6: "...Piirrän ja siivoon ja luen kirjaa..."
Aikuinen: "Entäs kun sä oot vihainen?"
Lapsi 6: "Sit mä paiskon ovia."*

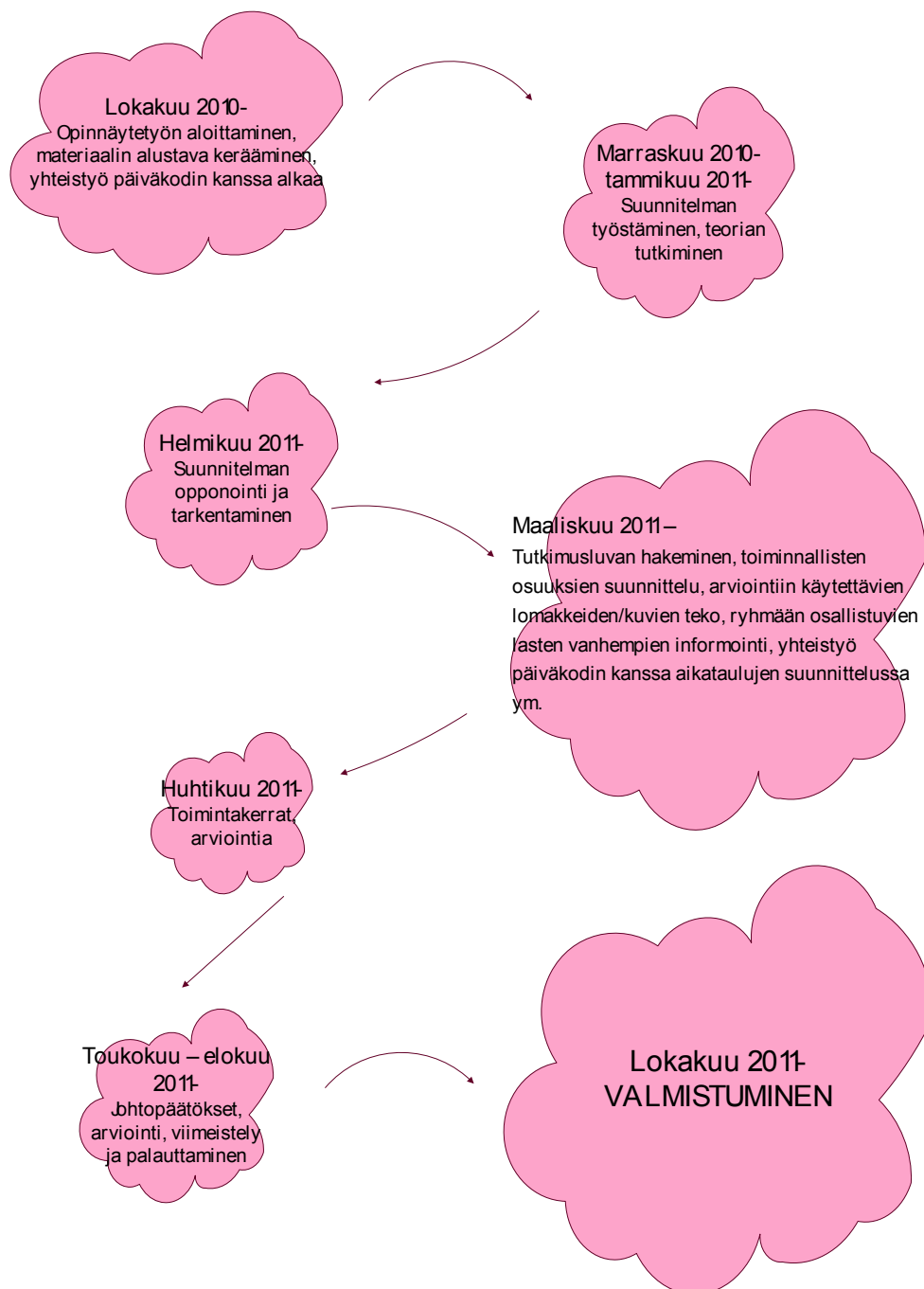
Loppukyselyn avulla halusimme myös kerätä lapsilta palautetta koko KesäYstävien kerhon toiminnasta. Kukin lapsi sai valita Aku Anka-kortin ja sen avulla kertoa ajatuksiaan.

*Lapsi 3 valitsee Aku Anka-korteista raivostuneen: "Ei ollu mitään tekemistä..."
Aikuinen kysyy tarkentavasti: "Mitä sä oisit halunnu tehdä?"
Lapsi 3: "Pelata."*

*Lapsi 6 valitsee Aku Anka-korteista miettivän ja surullisen: "Pitää lähteä kesken hyvän leikin... Harmittaa ku en päässy joka kerta..."
Lapsi 2 valitsee Aku Anka-korteista yllättyneen: "Aattelin, ettei ois kivaa, mut olikin."*

7 Opinnäytetyön aikataulu

Alla olevassa kuviossa näkyy matkamme opinnäytetyömme parissa.

Kuva 4: Opinnäytetyön aikataulu

8 Pohdinta

Aloitimme opinnäytetyömme tekemisen syyskuussa 2010. Pohdimme, että toimintakertojen toteuttaminen keväällä 2011 tuntui mahdolliselta. Haasteenamme oli löytää tarkka tutkimuskysymys ja -tavoite. Tavoite selkeytyi meille maaliskuun 2011 aikana. Saimme tutkimusluvan työllemme ja välittömästi soitimme yhteistyöpäiväkodillemme ja sovimme toimintakerrat. Toimintakertojen sopiminen päiväkodin kanssa onnistui vaivattomasti ja yhteistyö oli mutkaton.

Opinnäytetyö oli prosessina kaksivaiheinen: aloitimme keräämällä tietoa aiheestamme ja koostamalla siitä teoriaosuuden, jonka pohjalta aloimme suunnitella toimintaosuutta. Keräämässämme teoriatiedosta oli hyötyä toiminnan aikana, sillä sieltä saimme vahvistusta monille havainnoillemme mitä teimme, esimerkiksi sille, kuinka tärkeää tunnetaitojen hallitseminen on. Prosessin aikana kävimme läpi monenlaisia vaiheita, ja jälkepäin ajatellen monenlaisia hankaliakin hetkiä, kun tuntui, ettei työ kantanut eteenpäin. Teorian ja käytännön kohtaaminen ja sen tuominen paperille on ollut ehkä haastavinta koko prosessin aikana: sen sanoiksi tuottaminen, minkä on itse nähnyt ja todennut. Olemme kuitenkin oppineet paljon, omasta tavastamme ohjata, huomasimme että meillä kummallakin on hieman erilaiset tavat ohjata ja ottaa lapsia huomioon. Työskennellessämme lasten kanssa olemme myös huomanneet selkeitä havaintoja, mitä opinnäytetyömme on meille avannut, joihin omassa toiminnassamme kiinnitämme huomiota aivan eri tavalla kuin aikaisemmin. Esimerkiksi lasten välisissä konfliktitilanteissa pyrimme ensisijaisesti siihen, että lapset joutuvat/saavat itse pohtia tilanteeseen ratkaisua ja opetamme lapsille oikeanlaisia toimintamalleja, sen sijaan, että kävisimme vain pyssyttämässä tilanteen ja ”komentaisimme” lapsia, tai antaisimme valmiita malleja, ohjeita.

Toiminnan yhdeksi haasteeksi koimme ajan. Tavoitteet toiminnassamme olivat suuret, ja toimintakertoja oli vain kuusi. Niiden lasten kohdalla, joilla haasteita on enemmän, toiminta ei tavoittanut tarkoitustaan, sillä vuorovaikutustaitojen harjoittelun tulisi olla jokapäiväistä ja jokaisen aikuisen tulisi toimia esimerkkinä lapselle. Toimintamme herätti pohdintaa siitä, millainen merkitys päiväkodilla ja koululla on vuorovaikutustaitojen harjaantumisen kannalta. Päiväkodin ja koulun tehtävänä on auttaa vanhempia löytämään keinoja tukea lapsen kasvua ja kehitystä. Kasvatuskumppanuudessa tavoitteena on taata lapselle paras mahdollinen kasvualusta. Toiminnan pohjalta heräsi ajatus, että vuorovaikutus - ja tunnetaitojen harjoittelu voisi olla päiväkodissa jokapäiväistä arjessa tapahtuvaa toimintaa. Nykyään päivähoitossa korostetaan jo pienestä pitäen suunnitelmallista toimintaa ja pedagogiikkaa, ja usein tämä kosituu ajanpuutteena, joka näkyy siinä, ettei aikuisilla ole aikaa kohdata lasta aidosti ja ajan kanssa. Lapselle tärkeintä on turvallinen kasvuympäristö, jossa aikuisilla olisi päiväkodin arjen palaverien ja suunnittelun ohella aikaa keskittyä lapseen ja lapsen tarpeisiin. Päävastuu lapsen sosiaalisten taitojen harjoittelemisesta on luonnollisestikin lapsen huoltajilla, mut-

ta kasvatuskumppanuudessa päiväkodin työntekijät voivat antaa vanhemmille tarvitsemaansa tukea.

Työparina yhteistyömme oli onnistunutta. Jaoin tehtävät ja vastualueet tasapuolisesti ja toimimme koko opinnäytetyöajan yksimielisesti. Käytimme kumpikin hyödyksemme omia vahvuusalueitamme ja yhdistelemällä niitä saimme toimivan kokonaisuuden aikaiseksi. Vahvuusalueitamme ovat musiikki, järjestelmällisyys, draama ja kyky olla läsnä. Yhteisinä vahvuuksina meillä kummallakin ovat läsnäolo, halu olla lasten kanssa, kyky innostaa sekä kyky ottaa lapset huomioon yksilöinä ja ryhmänä. Vahvuutemme täydensivät toisiaan ja saimme tarvittaessa tukea toisiltamme. Opinnäytetyön toimintakerrat antoivat meille itsevarmuutta ohjaajina, ja työelämään siirtyessämme koemmekin omaavamme hyvät valmiudet lastentarhanopettajan työhön. Opinnäytetyöprosessin aikana olemme kehittyneet tavoitesuuntautuneessa toiminnan suunnittelussa. Tarkoitamme tällä, että toiminnalla tulee aina olla tavoite, joka tekee toiminnasta merkittävän. Opimme myös konkretisoimaan tavoitteita. Ohjaajina kuitenkin haasteena koimme toiminnan arvioinnin, erityisesti havaintojen muuttamisen näkyväksi tiedoksi. Toisinaan on hankala arvioida omaa ohjaajuutta objektiivisesti, mutta itsearviointilomakkeet (ks. liite 4) ja työparin kanssa ohjaamisen peilaaminen tukivat meitä arvioinnissa.

Esiopetusikäiset lapset alkavat arvostaa ryhmätoimintaa, ja tämä vuosi ennen koulun aloittamista on merkittävä sosiaalisten taitojen harjoittamisen kannalta. Yhteistyöpäiväkotimme painotti sosiaalisten taitojen tärkeyttä, ja toimintamme soveltui heidän arvoihinsa. Lapsiryhmä valikoitui yhdessä päiväkodin työntekijöiden kanssa. Tarkoituksena oli, että lapsille syntyi mahdollisimman hyvä oppimisen mahdollisuus. Toimintamme tarjosi lapsille mahdollisuuksia tarkastella arkipäiväisiä tunteita oikeasta elämästä irrallaan.

Opinnäytetyöprosessi herätti meidät pohtimaan sitä, kuinka nykyään päiväkotityössä käytetään joka asiaan syynä ajanpuutetta. Ei ole aikaa ratkaista lasten ongelmia ja haasteita kunnon, kun on kiire ulos tai syömään tai lepäämään. Mietimme myös, kuinka vanhempien malli vaikuttaa lasten opittuihin vuorovaikutus- ja tunnetaitoihin. Jos vanhemmilla ei ole tarvittavia taitoja käsitellä haastavia asioita, voi lapsella olla hyvin vaikeaa esimerkiksi isossa päiväkotiryhmässä. Toiminnassamme huomasimme, kuinka osa lapsista selkeästi kehittyi jo lyhyessäkin ajassa, he oppivat nimeämään erilaisia pelottavia asioita niin tosielämästä kuin mielikuvituksestakin.

Pyrimme aina keskustelutilanteissa selventämään kysymyksiä, jossa pohdimme lasten kanssa erilaisia asioita, niin silti osalle lapsista oli haastavaa ymmärtää, mikä on todellisuutta ja mikä esim. pelimaailmaa. Tätä pohdimmekin usein toiminnan jälkeen, kuinka esimerkiksi media ja erilaiset pelit vaikuttavat nykyisin lapsen terveelliseen tunne-elämän kehittymiseen? Lasten maailma on selkeästi muuttunut tietokonepelien myötä enemmän sellaiseksi, että kave-

reiden kanssa pelataan ja ollaan virtuaalimaailmassa vapaa-aikana. Omassa lapsuudessamme leikit olivat mielikuvitusmaailmassa, mutta leikki tapahtui vuorovaikutuksellisesti toisen ihmisen kanssa. Pohdimme sitä, miksi nykyään joillekin lapsille on selkeästi helpompaa erottaa todellisuus ja fiktio ja miksi se on toisille taas haastavampaa. Toimintamme pohjalta heräsi ajatus siitä, että jo pienten lasten elämässä Internet ja virtuaalimaailma sekä elokuvat ovat hyvin vahvasti mukana lasten puheissa ja ajatuksissa. Oli myös mielenkiintoista ja hämmentävääkin huomata, että lapset, jotka viettävät enemmän aikaa virtuaalimaailmassa, eivät välttämättä erota, mikä on oikeaa elämää ja mikä fantasiaa. Lapsi eläytyy vahvasti virtuaalimaailman ja elokuvien maailmaan, jolloin hänellä saattaa hämärtyä kyky erottaa todellisuus mielikuvitusmaailmasta. Tällöin myös tunteet saattavat olla hyvin voimakkaita, ja lapsi kokee tunteita virtuaalimaailman kautta.

Pohdimme myös, kuinka suuri rooli kasvattajilla ja vanhemmilla on siinä, että lapsi saa riittävät taidot vuorovaikutus ja tunne-elämälleen jo varhain, jotta osaisi käsitellä erilaisia tilanteita elämän varrella. Toimintamme aikana mekin pyrimme toteuttamaan kasvatuskumppanuutta ryhmään osallistuvien lasten vanhempien kanssa.

Yhteenvetona koimme toimintamme tärkeäksi ja käyttökelpoiseksi. Tämän pohjalta aiheeseen syventymistä kannattaisi jatkaa ja pohtia myös tämänkaltaisen toiminnan soveltamismahdollisuuksia arjessa. Punaisena lankana esiopetusvuonna pedagogisten taitojen rinnalla voisi olla vuorovaikutustaitojen harjoittelu. Omassa työssämme käytimme draamakasvatusta, mutta vain taivas on rajana menetelmien käytössä. Jokainen ohjaaja voi hyväksikäyttää omia vahvuusalueitaan ja sen pohjalta rakentaa toimivan kokonaisuuden vuorovaikutustaitojen harjoittelulle.

Esiopetusvuoden jälkeen, koulumaailmassa lasten tulisi osata toimia muiden lasten kanssa entistä itsenäisemmin. Tässä vaiheessa aikuinen ei välttämättä aina ole saatavilla ja lapsilla tulisi olla kyky toimivassa vuorovaikutuksessa muiden lasten kanssa, sekä konfliktien sattuessa omata taidot selvittää tilanne sopuisalla tavalla. Lapsesta pitäen harjoitellaan vastuun ottamista omista teoista, omien tekojen seurauksista, omien tekojen aiheuttamien ristiriitatilanteiden ratkaisemisesta. Otollisessa ympäristössä, turvallisten aikuisten tukemana lapset pääsevät kokeilemaan ratkaisukeskeisiä menetelmiä itsenäisesti, aikuisen läsnä ollessa. Näin mahdollistuu se, että lapsi saa itse oivaltaa, kuinka kohdata ja ratkaista erilaisia ristiriitaitilanteita nyt ja tulevaisuudessa.

Tunne- ja vuorovaikutustaitojen harjoittelu on läpi elämän kestävä prosessi. Kuinka moni ihmissuhde on päättynyt siihen, ettei ole riittäviä tunne- ja vuorovaikutustaitoja?

Pieni laulu ihmisestä

Ihminen tarvitsee ihmistä
ollakseen ihminen ihmiselle,
ollakseen itse ihminen.
Lämpimin peitto on toisen iho,
toisen ilo on parasta ruokaa.
Emme ole tähtiä, tairaakaan lintuja,
olemme ihmisiä, osa pitkää haavaa.
Ihminen tarvitsee ihmistä.
Ihminen ilman ihmistä
on vähemmän ihminen ihmisille,
vähemmän kuin ihminen voi olla.
Ihminen tarvitsee ihmistä.

- Tommy Tabermann -

Lähteet

Barber, K., Owens, A. 2010. Draamakompassi - prosessidraaman suunnittelu, käytännön työskentely, arviointi ja reflektointi. Jyväskylä: WS Bookwell Oy (Helsinki 2010-Draamatyö)

Bowell, P., Heap, B.S. 2005. Prosessidraama - polkuja opettamiseen ja oppimiseen. Saarijärvi:Gummerus Kirjapaino Oy

Cacciatore, R. 2007. Aggression Portaat - Opetusmateriaali kouluille. Vammalan Kirjapaino oy:Opetushallitus

Cacciatore, R., Korteniemi-Poikela, E., Huovinen M. 2008. Miten tuen lapsen ja nuoren itsetuntoa? Juva: WS Bookwell Oy

Furman, B. 2003. Muksuoppi : Ratkaisun avaimet lasten ongelmiin. :Tammi

Gerhardt, S. 2008. Rakkaus Ratkaisee - Varhaisen vuorovaikutuksen merkitys aivojen kehitymiselle. Helsinki: Edita

Hakkola, K., Virsu, M. 2000. Entäs jos...: Laulava puu ja muita tarinoita teematyöskentelystä. :Tammi

Heikkinen, H. 2005. Draamakasvatus- opetusta, taidetta, tutkimista! Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy

Heikkinen, H. 2001. Pohdintaa Draamakasvatuksen perusteista. Teoksessa Korhonen, P. & Ostern, A-L. 2001. Katarsis - Draama, teatteri ja kasvatus. Jyväskylä: Atena

Heikkinen, H.L.T., Rovio, E., Syrjälä, L. (toim.) 2008. Toiminnasta tietoon - Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Helsinki: Hansaprint Direct Oy

Helenius, A., Korhonen, R. 2008. Pedagogiikan palikat: Johdatus varhaiskasvatukseen ja -kehitykseen. WSOY oppimateriaalit

Huhtanen, K. 2004. Varhainen puuttuminen: Erityisen tuen tarpeen kohtaaminen päivähoitosa. Tampere:

Isokorpi, T. 2004: Tunneoppia parempaan vuorovaikutukseen : Ps-kustannus Juva

Jalovaara, E. 2006 Tunnetaidot tiedon rinnalle kasvatuksessa : Pilot kustannus

Jarasto, P., Sinervo, N. 1997. Elämää varten - Alle kouluikäisen lapsen maailma. :Gummerus

Joronen, K. & Koski, A. (toim.) 2010 :Tunne-, ja sosiaalisten taitojen vahvistaminen kouluyhteisössä Tampereen yliopistopaino

Keltikangas-Järvinen, L. 1994. Hyvä itsetunto. Juva:Wsoy

Keltikangas-Järvinen, L. 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. Juva:Wsoy

Kirves, L & Stoor-Grenner, M. Viitattu 2011. Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa - Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelman laatiminen. Helsinki: Fram

Lagström, H., Pösö, T., Rutanen, N., Vehkalahti, K. (toim.) 2010. Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka Helsinki: Yliopistopaino

Laine, A., Ruishalme, O., Salervo, P., Siven, T., Välimäki, P. 2009. Opi ja ohjaa sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki:Wsoy

Sinkkonen, J. 2008. Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun. Juva: Wsoy

Tabermann, T. 2004. Ihme nimeltä me. Jyväskylä:Gummerus Kirjapaino Oy

Toivanen, T. 2007. Lentoon! - Draama ja teatteri koulussa. Helsinki:Wsoy

Vilén, M., Leppämäki, P., Ekström, L. 2002. Vuorovaikutuksellinen tukeminen sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki:Wsoy

Ostern, A. Draamapedagogiikan genret pohjoismaisten opetussuunnitelmien valossa, 2001.

Ei painetut lähteet:

Toivanen, T. 2009. Draamakasvatuksen mahdollisuudet varhaiskasvatuksessa, <http://varttua.stakes.fi/varttua/toivanen.pdf> - Marraskuu 2010

Heikkinen Hannu Draamakasvatus "tekstuaalisena leikkikenttänä" – draamakasvatus osana laaja-alaista kulttuurikasvatusta, , Fidea 1/2004

https://www.avoin.jyu.fi/oppiaineet/draamakasvatus/Hannu_Heikkinen.pdf - Marraskuu 2010

Kuvat

Kuva 1: opinnäytetyömme toimintakerrat	23
Kuva 2: Kake & Pörrö-Pate	24
Kuva 3: Metsämaja.....	24
Kuva 4: Pelottavia asioita: raivokummitus, ukkeli, mörkö	25
Kuva 5: Iloa tuottavat asiat: Ilokummitus, lahjat, iloisten asioiden miettiminen.....	26
Kuva 6: Näytelmä	27
Kuva 7: Opinnäytetyön aikataulu	36

Kuviot

Kuvio 1: Opinnäytetyön haasteet, mahdollisuudet, kehitettävät, vahvuudet	31
--	----

Taulukot

Taulukko 1: Opinnäytetyön tavoitteet, arviointimenetelmät ja arvioijat	7
Taulukko 2: Lapsen ikävaiheet sosiaalisissa ja emotionaalisissa taidoissa.....	12

Liitteet

Liite 1. Tiedote vanhemmille

Hei!

16.3.2011

Olemme Laurea - ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoita ja teemme opinnäytetyötämme koskien lasten sosiaalisten taitojen vahvistamista ja tukemista. Suoritimme kolmannen harjoittelumme syksyllä 2010 Urheilupuiston päiväkodin Ateljeetuvan ryhmässä, joten ryhmä on meille jo ennestään tuttu.

Opinnäytetyömme ajatuksena on, että olemme keränneet pienryhmän, kuusi lasta, joiden kanssa toteutamme kevään 2011 aikana kahdeksan draamallista toimintahetkeä. Tavoitteenamme opinnäytetyön toiminnallisessa osuudessa on antaa lapsille onnistumisen kokemuksia vuorovaikutustilanteissa ja auttaa heitä tunnistamaan taitoja, joiden avulla he voivat selviytyä erilaisista ryhmätilanteista. Rakenamme toiminnan sadun ympärille, joiden kautta käsittelemme leikinomaisesti ystävyyttä, kiusaamista, tunteita ja empatiaa. Haluamme lasten erityisesti nauttivan toimintahetkistä ja saavan positiivisia kokemuksia ja pitävän hauskaa.

Jokaisesta toimintahetkestä koostamme "päiväraportin" ryhmään osallistuvien lasten vanhemmille sähköpostilla. Oman arviointimme tukena käytämme videokuvausta, jota ei julkaisita missään. Lapset pysyvät nimettöminä ja tunnistamattomina työssämme.

Keräämme lupalomakkeet ensimmäisellä toimintakerralla torstaina 31.3.2011.

Toimintakerrat sijoittuvat päiville:

Torstai 31.3., maanantai 4.4., keskiviikko 6.4., maanantai 11.4., torstai 14.4., maanantai 18.4., torstai 21.4. ja tiistai 26.4.

Jos mieleesi tulee kysyttävää, ajatuksia tai ideoita, otamme mielellämme palautetta vastaan!

Yhteistyöterveisin :

Julia Tuovinen

0407434049

Julia.Tuovinen@laurea.fi

Reetta Sojakka

0405337978

Reetta.Sojakka@laurea.fi

Koulumme ohjaava opettaja:

Anne Kataja
Anne. Kataja@laurea.fi

Lapsen nimi: _____

Lapsemme saa luvan osallistua toimintahetkiin

Kyllä Ei

Lastamme saa videokuvata/valokuvata

Kyllä Ei

Sähköpostiosoite

Allekirjoitus ja nimenselvennys

Liite 2. Lapsille alkukysely

1. Millainen on hyvä ystävä ?
2. Onko sinulla ystäviä ?
3. Oletko sinä hyvä ystävä?
4. Miten ystävää kohdellaan / ei kohdella ?

Liite 3. Loppukysely

1. Opitko Pörrö-Patelta tai Kakelta, miten ystävää kohdellaan ?
2. Opitko uusia tunteita? (korteista, sadusta, kavereilta, ohjaajilta..
3. Miten tunteita voi ilmaista ?

Liite 4. Vertaisarviointilomake / Itsearviointilomake

1. Huomioiko ohjaaja koko ryhmän ja jokaisen lapsen tasapuolisesti ?
2. Kuunteliko ohjaaja lasta/ antoiko mahdollisuuden lapsen äänen kuulumiselle ?
3. Oliko ohjaaminen innostavaa ja kannustavaa ?
4. Osasiko ohjaaja motivoida lapsia ? Miten ?

Liite 5. Ulkopuolisen arvioijan lomake

1. Otettiin lapset huomioon niin yksilöinä kuin osana ryhmää?
2. Oliko lapsilla keskinäistä vuorovaikutusta?
3. Oliko ohjaus hyvin suunniteltu ja ohjaajien roolit selkeästi jaettu?
4. Tukiko toiminta tavoitteita --> ystävyden, kiusaamisen, tunteiden ja vuorovaikutustaitojen opettelu ..?

Liite 6. Sadun hahmot

Pörrö-Pate

- 8v.
- Paljon ystäviä, paras ystävä on Kake
- Harrastaa jalkapalloa, uintia, pomppimista
- Hän on iloinen ja tykkää porkkanoista

Kake

- 9v.
- Paras ystävä on Pörrö-Pate
- Hän käy kylässä kavereilla
- Harrastaa uintia, metsästää kuolleita eläimiä, jääkiekkoa, luistelua, punttitalia, aamulenkkejä ja laskuvarjohyppäämistä
- Hän on ystävällinen

Liite 7. Opinnäytetyön toiminnallisten osuuksien suunnitelma

Satu pohjautuu Hannele Huovin satuun Eksyksissä

1.Kerta tutustuminen 31.3.2011

Tarvikkeet: tunnekortit, huivit ketunhänniksi, rentoutuspallot, pallo kaveripiiriin, alkukyselylomakkeet, kettu ja jänis seinäkuvat

Tavoitteet: toiminnan esittely, tunnelman luominen, lapset rakentavat sadun hahmot itse (omistussuhteen syntyminen)

- Toiminnan esittely lapsille
 - o Kerromme lapsille tulevasta seikkailusta Ketun ja Jäniksen parissa. Emme vielä tiedä Ketun ja Jäniksen nimeä, joten lapset saavat auttaa meitä selvittämään ne. Seikkailu tulee tapahtumaan jännittävässä metsässä, missä kaikki on mahdollista.
 - o Lapset saavat pohtia, millainen on kettu, entä jänis? Mitä eroavaisuuksia / samankaltaisuuksia niillä on? Voisivatko olla ystäviä? Kuinka ketut liikkuvat? Entä jänikset? Entä kuinka ne nukkuvat?
 - o Lapset saavat keksiä ryhmälle nimen (ohjaajat tekevät nimestä plakaatin tilan seinälle tulevia kertoja varten)

- Toiminnot
 - o Ketun hännän ryöstö - hippa
 - o Kaveripiiri - piirissä sanotaan kaverille positiivinen asia
 - o Tunnekortit Aku Ankka - ”Miltä tuntuu lähteä yhteiselle seikkailulle?” → nimeetään lasten kanssa

Alkukyselyt lapsille 3 Reetta / 3 Julia

2. Kerta 4.4.2011

Tarvikkeet: tunnekortit, rentoutuspallot, rentoutusmusiikki, pallo kaveripiiriin, seikkailurannekkeet, metsämusiikki, huivit

Tavoitteet: tunnekortteihin tutustuminen (lapset nimeävät tunteet), draamasopimuksen solmiminen, sadun aloittaminen

- ”Lähdetään seikkailulle!” - seikkailurannekkeiden teko & draamasopimuksen teko

- **Tarina**

Kake ja Pörrö-Pate leikkivät metsässä.

- En minä aina jaksa leikkiä piilosta! tuiskauti Pörrö-Pate

- Ei huvita.

Pöh, sanoi Kake.

Pörrö-Pate käänsi selkänsä ja oli puuhailevinaan jotakin. Kake näytti kieltään Pörrö-Paten selän takana. Kake ja Pörrö-Pate olivat kulkeneet jo pitkän matkan ja heitä väsytti. Kun on väsynyt, mikään ei tunnu enää hauskalta.

Kake oli loukkaantunut.

-No, ei sitten, Kake mumisi. -Ei väkisin!

Kake lähti tallustelemaan metsään päin ja tiheä pensaikko nielaisi hänet hetkessä. Hän puhkuu kiukkuisia ajatuksia. Hän ravasi niin, että ryteiköt raikuivat. Kun hän vihdoin pysähtyi ja katsoi ympärilleen, hän huomasi olevansa aivan tuntemattomassa metsässä.

Kun Pörrö-Pate kääntyi, Kakea ei näkynyt missään. Pörrö-Pate nousi seisomaan ja katseli ympärilleen. Kakea ei näkynyt. Hän kiipti kivelle ja nuuhki ilmaa. Ei hajuakaan Kakesta. Oliko Kake sittenkin ruvennut piilosille?

- Huhuu! Pörrö-Pate huusi.

- Yksi, kaksi, kolme ja SATA! Nyt minä tulen!

Metsästä ei kuulunut ääntäkään. Pörrö-Patea alkoi värähtää kummasti. Mitä Kakelle oli tapahtunut? Oliko maa nielaissut koko ketun?

Pörrö-Pate ei tiennyt, missä Kake oli. Ja kun hän juoksi vielä hetken, hän ei tiennyt edes, missä Pörrö-Pate oli. Metsä ympärillä näytti oudolta. Hämärä alkoi hiipiä polulla ja puiden välissä lehanteli hiljaisia pöllöjä.

- **Tunnekortit**
 - o Tutkitaan tunnekortteja - lapset nimeävät ketun ja jäniksen tunteet

- **Tunnepatsaat/ tunneliike**

- Lapset tekevät still-kuvia, ilmeitä ja liiketapaa tunteiden ympärille
- Lopetus
 - Patsaiden jälkeen lapset menevät maahan makaamaan -ohjaajat keräävät seikkailurannekkeet ja loppurentoutus huivien avulla (ohjaajat tekevät kaikille lapsille)
 - Kaveripiiri
 - Aku Ankka - kortit - ”Miltä seikkailu tuntui?”

3. Kerta 6.4.2011

Tarvikkeet: tunnekortit, rentoutuspallot, pallo kaveripiiriin, seikkailurannekkeet, metsämusiikki, huivit, maalaustarvikkeet

Tavoitteet: pelottavien tunteiden pohtiminen ja mikä voisi lohduttaa pelottavassa tilanteessa

- Lapsista yksilökuvat
- ”Lähdetään seikkailuun!” - rannekkeet
- Tarina

Pörrö - Pate ja Kake olivat eksyneet toisistaan. Oli jo hämärää. Tummién kuusien välissä suhahteli totisia pöllöjä yöretkellään. Kake vilkaisi ympärilleen. Hän näki suuren kiven. Sen kupeeseen voisi kyllä tehdä pesän. Kake pudotti nyyttinsä päänaluseksi ja heittäytyi pitkäkseen sammalelle kiven kylkeen. Kiviseinä kohosi kuin linnan muuri kohti taivasta ja yksinäisiä tähtiä näkyi kuusenlatvojen takaa. Koko metsä tuntui niin erilaiselta ilman Pörrö -Patea . Niin viluiselta.

- Minä käyn nukkumaan, mutisi Kake itseksensä.

- Nukun vaikka koko talven! Niinhän karhutkin tekevät.

Myös Pörrö-Pate oli päättänyt ruveta nukkumaan. Hän oli löytänyt samanlaisen suuren kiven ja asettunut sen kylkeen unille. Hän näntöpö tarisi, kun Pörrö-Pate niiskutti kuono sammaleessa.

Hän ei nähnyt tähtiä. Hän ei nähnyt minkäänlaista lohtua. Hän ikävöi Kakea.

Ja niin Pörrö-Pate nukahti sammalmättäälle suuren kiven viereen. Saman kiven toisella puolella nukkuu Kake . Molemmat olivat aivan hirveän eksyksissä.

- Tunnekortit
 - Lapset etsivät korteista surua kuvaava kortti. Etsitään sitten joukosta myös edellisen kerran kortit. Keskustelun avulla löydetään vihalle, pelolle ja surulle vastakohtaiset tunnekortit ilo, rohkeus, onni..

- Unimaalaus
 - o Pörrö-Pate ja Kake näkevät molemmat unta, joka auttaa niitä pelon ja surun yli. Mikä ilahduttaisi heitä? Maalataan pelottava asia ja iloa tuova asia. Kirjataan ylös lapsen kertomat ajatukset maalauksista.

- Lopetus
 - o Ohjaajat keräävät seikkailurannekkeet ja loppurentoutus huivien avulla (ohjaajat tekevät kaikille lapsille)
 - o pallohieronta
 - o Kaveripiiri
 - o Aku Ankka - kortit - ”Miltä seikkailu tuntui?”

4. Kerta 11.4.2011

Tarvikkeet: musiikkia, seikkailurannekkeet, rentoutuspallot, pallo

Tavoitteet: mitkä asiat tuovat iloa, ryhmähengen kohottamista

- ”Lähdetään seikkailuun!”
- Kettu nukkuu-hippa
- Uniseikkailu
 - o seikkailurata
 - köydet, tunneli.....
- Lopetus
 - o Ohjaajat keräävät seikkailurannekkeet ja pallohieronta
 - o Kaveripiiri
 - o Aku-kortit

5. Kerta 14.4.2011

Tarvikkeet: noppa, tunnekortit, metsämusiikki, pallot

Tavoitteet: pelottavan asian nimeäminen, tunteiden kohtaaminen sadussa ja oikeassa elämässä

- ”Lähdetään seikkailuun!”

- Hippa
- Tunnenoppa
 - o Oppilaat liikkuvat tilan poikki tunnenopan (pehmonoppa, jossa on taskuissa näkyvissä äskeiset tunnekortit) antamien vihjeiden mukaisesti käyttäen sopivaa liikkumistapaa, ääntä ja ilmeitä
- Kävelimme metsässä.....
 - o pareittain lapset lähtevät metsäretkelle ja kohtaavat jotakin pelottavaa
- Mitä pelottavaa kohtasitte? Mitä pelottavaa voi kohdata oikeassa elämässä?
 - o Mitä tehdä kun pelottaa?
- Lopetus
 - o Ohjaajat keräävät seikkailurannekkeet ja tekevät lapsille pallohieronna
 - o Kaveripiiri
 - o Aku-kortit

6. Kerta 18.4.2011

Tarvikkeet: metsämusiikki, tunnekortit, pallot, soittimia

Tavoitteet: yhteistyö, tunteiden kehollisuus musiikin kautta

- ”Lähdetään seikkailulle!”
- Auta kaveria -hippa
- Yhteistyö on voimaa
 - o Oppilaat marssivat kettuina ja jäniksinä musiikin tahdissa. Aina musiikin pysähtyessä opettaja antaa oppilaille ohjeen muodostaa yhdessä esim. talo, laiva, avaruusraketti, auto, juna jne. Kun musiikki jatkuu, oppilaat jatkavat marssimista.
- Äänimaailma
 - o soittimilla ja omalla äänellä tunteiden ääniä tunnekorttien avulla
- Lopetus
 - o Ohjaajat keräävät seikkailurannekkeet ja pallohieronta
 - o Kaveripiiri
 - o Aku-kortit

7. Kerta 21.4.2011

Tarvikkeet: tunnekortit, rentoutuspallot, pallo kaveripiiriin, seikkailurannekkeet, metsämuusiikki, huivit, esitykseen pukeutumisrekvisiittaa

Tavoitteet: kaverin huomioonottaminen, yhteistyö, ystävän auttaminen, lapsen yksilöllinen huomioiminen

- ”Lähdetään seikkailulle!” - rannekkeet
- Auta kaveria -hippa
 - o Yksi lapsista on hippa. Kun hippa koskettaa, kiinni jäänyt jää makaamaan maahan. Hänet voi pelastaa niin, että kaksi kaveria tarttuu pelastettavan käsiin ja kuljettaa hänet sovittuun paikkaan tehden ambulanssin ääntä. Tämän jälkeen pelastettu ja pelastajat jatkavat leikkiä.
- Vakavan pöllön ideapaja
 - o Vakava pöllö kyselee, mitä ketulle ja jänikselle tapahtuu, kun ne heräävät. Kuullaan mahdollisimman monia vaihtoehtoja.
- Pieni esitys
 - o Oppilaat suunnittelevat pieneksi esitykseksi kohtauksen, josta on keskusteltu edellisessä harjoituksessa.

- Tarina

Pörrö-Pate kuuli kiven takaa ääntä. Hän alkoi kiivetä kiven sivua ylöspäin. Sydän hakkasi pakahuakseen. Hän kurkisti kivenjärkele toiselle puolelle ja näki, miten takkuinen ja surullinen. Kake-kettu istui, nojasi kiveen ja valitti.

- Minä olen ypyyksiin koko maailmassa, valitti Kakevärisevällä äänellä. Pörrö-Pate on kadonnut. Hän on varmasti vajonnut tassuistaan suohon. Hän on takuulla peikon kädessä.

- Enkä ole! huusi Pörrö-Pate ja tupsahti kiven päältä Kaken viereen.

- Oletko sinä enkeli? kysyi Kake-kettu ja tuijotti Pörrö-Patea pyöreillä nappisilmillään. Pörrö-Pate rutisti Kakeaa lujasti. Hän puristi niin, että luut naksuivat ja Kake-kettu huomasi, että sinä oli ihan elävä Pörrö-Pate. Kake oli onnellinen. Pörrö-Pate pajasi Kaken pörröistä karvaa.

- Lopetus

- o Ohjaajat keräävät seikkailurannekkeet ja loppurentoutus huivien avulla (ohjaajat tekevät kaikille lapsille)
- o Kaveripiiri

- Aku Anka - kortit - ”Miltä seikkailu tuntui?”

8.Kerta Lopetus 26.4.2011

Tarvikkeet: tunnekortit

- Lasten toivoma seikkailurata, sirkustempuesitykset
- Loppukysely

- Liite 8: Esimerkki Kirjeestä vanhemmille (kuvat poistettu)

-

- Hei!

4.5.2011

-

-

- Tämä olikin viimeinen kertamme KesäYstävienKerhon parissa. Teimme lasten toiveiden mukaisesti temppuradan, jossa oli mahdollisuus flengata, hyppiä trampoliinilla, ryömiä putkessa, potkia palloa maaliin ja tehdä jumppapallolla temppuja.

- Lapset ehdottivat sirkuksen tekoa ja he saivatkin opetella jonkun tempun valitsemallaan välineellä ja lopuksi esittää muille.

- Kerroimme lapsille laittavamme heidän yksityiskuvat sähköpostiinne ja, että he voivat pyytää teiltä niitä nähtäväksi.

- Kiitos!

-

- Reetta & Julia

-

-

- Ps. Me ohjaajat otamme erittäin mielellämme palautetta vastaan myös teiltä vanhemmilta, tai jos tänä aikana joku asia on jäänyt askarruttamaan/ muuten vain tullut mieleen jotakin koskien toimintaamme ☺